Poštarina plaćena u gotovom

ZAGREB

BROJ 12. PROSINAC 1937. GOD. V.

Izlazi mjesečno. — Cijena godišnje za članove Din 40—, za nečlanove Din 50—. pojedini brojevi Din 5'—

19854

JELINEK

PARNA BOJADISAONICA I KEMIČKA ČISTIONA ODIJELA
ZAGREB
GAJEVA 25 - ILICA 37 - ILICA 148-a
WASHINGTONOV TRG 1
Telefoni: 33-90, 66-58, 93-92

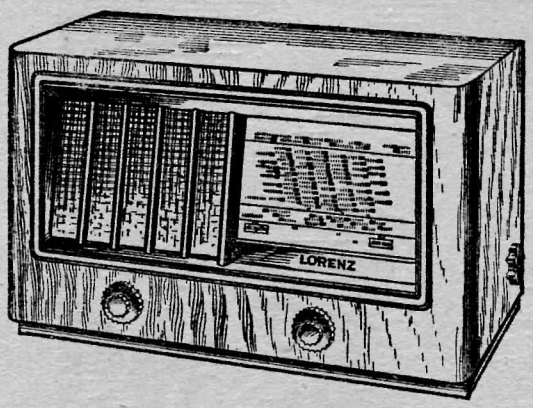

PRISPJELI SU NOVI MODELI

LORENZ
RADIO APARATA

1) Važna tehnička poboljšanja.
2) Prirodna reprodukcija zvuka.
3) Osobito dobar prijem kratkih valova.

J. HERZL
ZAGREB, Martićeva ulica 12
Telefon 37-94

Najprikladniji darovi za svaku zgodu dobijete uz najniže cijene kod
Ivan Horvat - urar, draguljar i optičar
Zagreb — Ilica 47

Esslingenrolete Flossrolete
Brodarski pod Sanduci
IVAN HARTL, Zagreb
Radnička c. 52 - telef 52-97

Ferek *trgovina gotovih odijela*
Telefon 8867 **Zagreb** *Ilica 53a*

Stalan veliki izbor gotovih i po mjeri odijela za gospodu i dječake. Izradjujemo uniforme, športska odijela, ulstere, slipone, hlače, trenchcoate, proljetne i zimske kapute, kabanice i t. d. uz najniže dnevne cijene.

Vodeće nabavno vrelo špecerajske i kolonijalne robe
IVAN PENIĆ D.D. ZAGREB
Veliko skladište i izbor biranih vlastelinskih vina

Kupujte kod naših oglašivača!

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA

UREĐIVAO:

STJEPAN STIEGLER

gradski senator

GODINA V.

1937.

SADRŽAJ

Bučar dr. Franjo: Maturanti gornjogradske gimnazije u Zagrebu godine 1865/1866 . 106
Cuculić dr. Tomo: O novoj godini 1
Deak dr. Franjo: Slobodin Lopašić 428
Eisenhuth dr. Milan: Higijenske, socijalne i prometne prilike u Zagrebu 271
Naš Maksimir 304
Gerašić Andrija: Hugo Badalić 130
Dr. Stjepan Miletić 351
Habeduš-Katedralis Rudeša: Gornji grad 18
Kučinić Viktor: Desetgodišnjica smrti Isidora Kršnjavija 33
Pučki tribun Gregorije Tepečić 139, 174, 210, 260, 312, 355
Laszowsky Emil: Turopoljski plemići Krupići u Zagrebu 206
Listak: Društveni izleti 323, 366, 403
Istraživanje toplih vrela i gradnja bazena za plivanje u Zagrebu 326
Turistički otsjek grad. poglavarstva 327
Umjetnički paviljon 328
Zagrebački Zbor 329
Riječnik Hrv.-češki-poljski 330
† Stjepan Slivnjak, gradski senator 365
Pečenje volova u Zagrebu, stari hrv. običaj 369
Glazbeni paviljon na Zrinjevcu 370
Zagreb početkom 19. stoljeća 372
Pečenica 373
Izložba »Ban Jelačić« 373
Zagrebački obrtnici god. 1782. 410
Zagreb god. 1619 442
Izložba akademskog slikara Marijana Trepšea 440
Zagrebački gostioničari, kavanari i krčmari u prošlom vijeku 445
Medjunarodna fotoizložba u Zagrebu 448
Krušlinova izložba slika 442
Medicus zagrabiensis: Dužnosti Zagreba prema hrvatskim selima 184
Sladović dr. Eugen: Odnos komunalnih samoupravnih tijela prema privatnoj privredi 99
Socijalna i komunalna važnost prostorne privrede 229
Spectator: O kanalizaciji grada Zagreba 21
Šetnje gradom dokonog purgera 32, 93, 156, 189, 222, 277, 319
Kuće i ljudi u Zagrebu 359
Šega ing. Ferdo: Slobodni gradjanin grada Zagreba 5
Zagrebačka gora Medvednica u pradavna vremena 83, 117
Privredno nazadovanje grada Zagreba 331
Privredno nazadovanje našeg obrta 425
Šenoa Zdenko: Zagreb god. 1828. 30

Šeringer Branko: Gradovi i njihovo značenje u javnoj upravi 44, 89, 109
Šik Oton: Zagrebe — što postade od Tebe! 252, 295
Ulčnik Ivan (Novovešćanin): Kvaternikova molba 10
Smrekar Antun 57, 65
Stari zagrebački privrednici 132
August Dutković 161, 200, 239, 284, 334, 396, 413
60. godišnjica Vatrogasne zajednice 279
Eugen Kumičić 376
Uredništvo: † Antonija Kassowitz Cvijić 4
† Marija Jambrišak 54
Značenje i prednosti osig. zadruge »Croatiae« 63
Privreda i socijalna politika 63
Društvene vijesti 95, 126, 128, 439
Emilije Laszowsky, hrv. historičar 97
Cerovac Juraj, 80. godišnjica 155
VI. glavna godišnja skupština 341
Markiza je umrla 375
Dragan vitez Trnski, o 75. godišnjici 395, 439
Andrija Gerašić, o 60. godišnjici 402
Zar je doista ugroženo značenje Zagreba kao privrednog središta? . . . 383
Na kraju pete godine 411
Ivo Badalić 423
Viktor Rudolf: Samuel D. Aleksander, nestor hrv. industrije 235

SRETAN BOŽIĆ

želi

gg. članovima, čitateljima i oglašivačima

Uredništvo oglasnog dijela

REVIJE »ZAGREB«

Upozorenje našim članovima!

Kako je iz oglasnog dijela vidljivo, uspjelo nam je u većem opsegu proširiti krug naših oglašivača iz redova onih zagrebačkih građana privrednika, koji i ako u jednom dijelu i nisu naši članovi, ali simpatiziraju sa radom našeg društva, i vođeni tim simpatijama potpomažu naš rad. — Ove simpatije naših privrednika mi vrlo cijenimo, pa zato upozorujemo naše članove i molimo, da kod navedenih firma izvole nabavljati sve svoje potrebštine prema onoj:

Svoj k' svome! U tome će najbolje doći do izražaja duh organizacije i solidarnosti naših članova.

Upozorenje!

Skrećemo pažnju na oglase dolje navedenih trgovaca, koji su kao mladi ljudi i početnici vrijedni, da ih u njihovom početnom radu potpomognemo i to.

Krznarija »Srebrnoj lisici« — Gundulićeva 1.
Modni salon za gospodu Jelinčić — Opatovina 25.
Muška konfekcija »Ris« Ilica 14.
Krojački salon Ivica Mandl — Ilica 21.

ORUŽANA PASTUOVIĆ

ZAGREB, JURIŠIĆEVA ULICA 1

Oružje i municija za lov, šport i obranu. Lovačko športske potrebštine i potrebštine za pse.

Zagrebčani športaši

Kupujte Vaše športske potrebštine, kao i mušku modnu robu samo kod tt.

JESENSKY i TURK

Jurišićeva 1

***Hubertus kabanice** za muške i ženske Din 280·—, **Sky** i **sky cipele** te ostali skijaški pribor, **Goizerice**, **Wintjaka** 160·—, šeširi od 60—240. košulje po mjeri i gotovih na skladištu.*

Krznarija »S. BOŽIĆ«

preuzima sve vrste popravaka **krzna, zimskih ogrtača, jakna, pelerina** i t. d. uz najumjerenije cijene. **Izbor krzna!**

S. BOŽIĆ, Ilica 10

Kuća Grivičić, dvorište

Kupujte kod naših oglašivača

Mi vam pružamo najveći izbor i najmodernije

štofove svile i pribor

Pomodna kuća

Lebinec i drug

Radićeva ul. 1.

Muško i žensko rublje

čarape, rukavice, kravate i t. d.

Rublje po mjeri

najbolje kod

E. Šimek, Zagreb

Radićeva 8.

Haljinu iz ove svile i ostalih tkanina možete sami izraditi kad si nabavite krojačku lutku izrađenu po Vašem stasu.

Te krojačke lutke proizvodi

„Baby"

proizvodnja lutaka i igračaka

Zagreb, Martićeva ul. 31

Poštanski pretinac 48. - Tel. 42-07.

Tražite besplatne ponude!

Tekstilna industrija MILAN PRPIĆ d. d. u Zaboku

otvorila je

u ZAGREBU, RAČKOGA ULICA BR. 9 (MEZANIN) svoje

TVORNIČKO SKLADIŠTE

Proizvodi: Kamgarn i Štreichgarn za gospodu i gospodje u svim modernim bojama i dezenima kao i ostala sukna: nepromočivi »Hubertus«, tkanine za zimske kaputе (Dubl Rokštofi), razna sukna za Mikado-kaputе, za ženske ogrtače u glat i dezenirano. **Trgovcima i krojačima preporučujemo naše bogato sortirano skladište uz najniže dnevne tvorničke cijene.**

Vlastita predionica, tkaonica, bojadisaonica i apretura.

Preporuča se

TEKSTILNA INDUSTRIJA MILANA PRPIĆA
U ZABOKU, D. D.

TKANINE ZA POKUĆTVO
PIROTSKI, PERZIJSKI ĆILIMI
S. TURKOVIĆ ZAGREB, ILICA 5 — OKTOGON
TELEFON 22-19

VUNENE TKANINE
SVILE
FLANELI
RUBLJE
zimsko za gospodje i djecu.
Sav pribor za krojačice.
UHRL I DRUG
ZAGREB, ILICA 28

fairy shoes
Trgovina modernih cipela za dame i gospodu
Zagreb Ilica 62.
3% popusta za Radišinim markicama.
vl. FRANJO PIŠKUR
ZAGREB

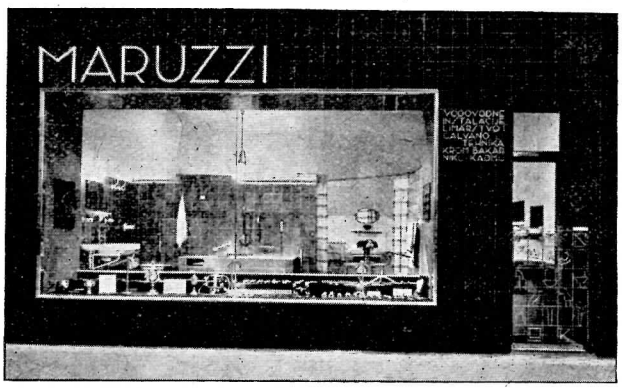

ZAGREB
FRANKOPANSKA 9
TELEFON 27-59

Kromovanje, niklovanje, kadmiranje. - Instalacija vodovoda - Limarska radionica - Skladište armature i vodovodnog uređaja.

Tvrtka utemeljena 1873.

Odlikovana na izložbama u Zagrebu, Trstu i Budimpešti

Ako Radio.....

onda samo

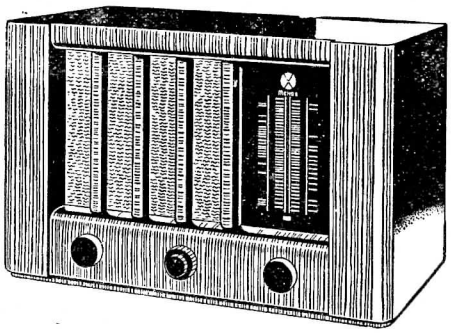

Mende!

Samoprodaja

RADIO MENDE

Zagreb, Ilica 43 I kat. - Tel. 92-10

Otplate do 18 mjeseci

Jeftino, dobro kupujete

špecerajsku robu u solidno poznatoj trgovini

Dragutin Lisac

ZAGREB

Vlaška ul. 22 — ugao - Kurelčeva ul. 1

Telefon interurban br. 51-56

U slučaju kratkog spoja nazovite telefon br. **94-19**

S. Bensusan - Maksimirska 51.

RADIONA KIŠOBRANA

JUL. ARBANAS

NASLJ. MIJO CEPANEC

ZAGREB, ILICA 19

Otpremništvo robe uskladištenje robe i pokućtva

Otpremništvo: ELIAŠ I LAH

vlasnik Ivan Radej

ZAGREB, Nikolićeva 10 - Tel. 24-05

Skladište tel. br. 24-04

Staklana VIKTOR MEDJERAL ml.

Ilica 84 ZAGREB Telef. 62-27

Veliki izbor: stakla, porcelana, kristala, majolika te kuhinjskog posudja.

HUGO WOLLNER I DRUG

Veletrgovina kratkom, pletenom, dugmetarskom i galanterijskom robom

ZAGREB

Brzojavi: WOLLNERKOMP — Osnovana 1919. — Telefon broj 21-16

Veliko skladište

Engleskih štofova

kao i sav pribor za odijela

Anastas Pavlović

Zagreb, Praška ul. 4

Telefon 81-80

Osnovano god. 1844.

10% popusta 10%

Raglani

Kaputi

Hlače

Hubertusi

Jeftine Božićne cijene

„RIS" odijela

Ilica 14.

(kuća Lovački rog)

Kupujte kod naših oglašivača!

Trgovina speceraja i delikatesa

MIRKO CRNIČKI

ZAGREB

Maksimirska 46 - Šulekova 1

GARGOYLE

Ulja i masti

Svaki napredak u proizvodnji i upotrebi, cijelo znanje i sva iskustva, što su ih od 1886 godine stekli specijalisti naše organizacije, koja obuhvaća cijeli svijet, primjenjuju se kod fabrikacije naših GARGOYLE-MAŽIVA i daju im onu kakvoću, koja Vam garantuje siguran i ekonomičan pogon.

STANDARD-VACUUM OIL COMPANY OF JUGOSLAVIA INC.

ZAGREB **BEOGRAD**

Vaše dijete sunca treba!

Bolesnom za lijek!
Zdravom za jačanje!

Gdje je sunca, buji život!

Aparati za obasjavanje, električnu masažu i t.d.
Preuzima popravak svih vrsti elektro-medicinskih aparata.
Pogodnosti u plaćanju.
Aparate dajemo na bezobvezatan pokus.

NOVUM MEDIC. APARATI
ZAGREB, PEJAČEVIĆEV TRG 5

ŠTAMPILJE I REZBARIJA
BLAŽ TURČIN
Zagreb
Ilica br. 36 — Telefon 87-68.

Strojevno-umjetna stolarija
VINKO BELLE, ZAGREB
KAPTOL Br. 19 — TELEFON 64-87
Preuzima sve u tu struku zasjecajuće poslove. Stalna izložba najmodernijeg pokućtva.
Cijene umjerene — Solidna izradba

Krznarija „Srebrenoj lisici"
prima na popravke sve vrsti **krzna, mantle, jakne, pelerine** i t. d. uz najpovoljnije cijene. **Izbor krzna!**
Preporuča se ANTUN KRPAN Gundulićeva 1.

ZA ELEGANTNU solidnu i modernu garderobu, izvolite se sa punim povjerenjem obratiti na
KROJAČKI SALON
IVICA MANDL ZAGREB ILICA 21

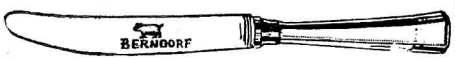

JEDALA »ROSTFREI«
najbolje dobijete u željezniariji
»WEINER« Jelačićev trg 8

Kupujte naše domaće proizvode; torbicu, kovčega, lisnicu i ostale kožne robe kod:
TRŽEC I DRUG
Ilica 75 —— Ilica 7

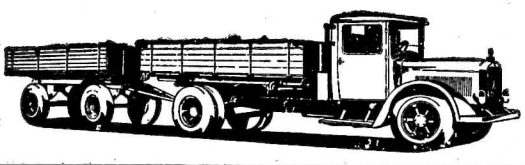

Mercedes-Benz-automobili
Osobni: 4, 6 i 8 cilindara
Teretni „Diesel" 1-10 tone nos.
FRANJO ZERLE
Zagreb, Smičiklasova 21.

TRIKOTAŽE
ČARAPE
RUKAVICE I
MUŠKA MODA

Herlinger i Štern

Jurišićeva ul. 12

Telefon 56-34

ELIX

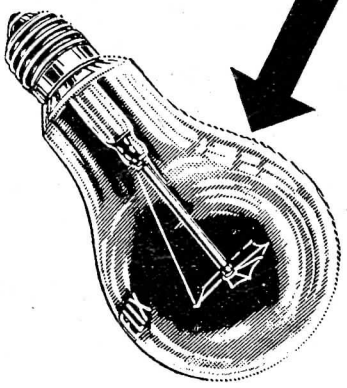

HERSAN ČAJ

Djeluje dobro kod obolenja želuca, jetara i bubrega.
Pomaže kod arterioskleroze i hemoroida
Olakšava muke i boli kod reumatizma i kostobolje
Ublažuje obolenja kod mjesečnog pranja i mijene
Odstranjuje smetnje od debljanja i čini vitkim

Dobiva se u svim apotekama

RADIOSAN, ZAGREB

Dukljaninova 1.

Reg. S. br. 19834/1933.

Strojna stolarija

M. Kresnik

Zagreb

Unutarnji uredjaji.
Otmene i jednostavne opreme stanova.
Uredjaji za banke i kavane.
Atelier za moderno i glazbeno pokućstvo.

Nova Ves 4

Telefon broj 67-14

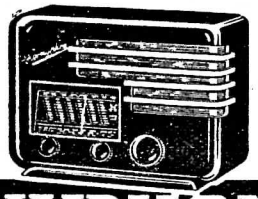

HORNYPHON

HORNYPHON RADIO

RADIO CENTRALA

ILICA 150

Telefon br. 58-48 nuspostaja

TRGOVINA SPECERAJSKE I DELIKATESNE ROBE

KOLOMAN LUKAČ

ILICA 73 ZAGREB TELEF. 92-92

Najprikladniji i najljepši dar za B O Ž I Ć

jesu cipele iz prodavaone

Karlovačke tvornice cipela ANDRIJA JAKIL

Ilica 60. F. KADIVNIK Ilica 60.

Pokućtvo

moderno i stilsko na skladištu, te izradba prema nacrtu u **vlastitoj radioni**

ZVONIMIR PATAČIĆ

Gundulićeva 5 ZAGREB Telef. 97-69

Čaj — Kava

HEN

Ugao Jelačićevog trga i Gajeve ulce

WEINBERGER I DRUG

trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Jelačićev trg 6 — ZAGREB — Ilica broj 40

ZAGREBAČKI KVASAC prvorazredne kvalitete i velike trajnosti, nudja **izvan kartela**

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA PJENICE

ŽIGA WEISS - ZAGREB

ILICA 122 UTEMELJ. GOD. 1892 TELEF. 35-50

Kupujte kod naših oglašivača!

POSJETITE STALNU IZLOŽBU

ADLER

AUTOMOBILA MOTOCIKLA I BICIKLA

KOD GLAVNOG ZASTUPSTVA U ZAGREBU

»OPTIMA« TRG. D. D.

HOTEL ESPLANADE **TELEFONI: 9238, 4566**

SKLADIŠTE DIJELOVA — VLASTITE RADIONICE

MIRAMARSKI PODVOŽNJAK BR. 9. TELEF. 8557

Služba dan i noć

ADLERWERKE VORM. HEINRICH KLEYER A. G.,
FRANKFURT a/M.

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA

BROJ 12. GOD. V. PROSINAC 1937.

Na kraju pete godine!

Dana 1. srpnja 1933. godine ugledao je svjetlo dana prvi broj lista »Zagreb«, koji je označivao na naslovnoj stranici, da je glasilo »Društva Zagrebčana«. I eto možemo biti ponosni, da smo tako lijepo proširili skromne stranice našega »Zagreba« — danas na kraju pete godine našega izlaženja! Odmah u početku našega rada mi smo označili jasne smjernice, a ciljevi našega društva svakome su poznati. Ipak ne će biti bez interesa, ako iznesemo ponovno naš program, kojim smo tada upoznali naše članove i istomišljenike:

Odlučili smo izdavati organ našega društva. Znamo da će u početku naš list izlaziti u veoma čednom formatu, ali se nadamo, da će nam prilike dozvoliti da ga uskoro povećamo.

Svrha je lista »Zagreb« da propagira društvene ciljeve i da pozove ŠTO VEĆI BROJ ZAGREBČANA NA PRISTUP U ČLANSTVO.

Prva mu je svrha populariziranje naših ideja medju najširim slojevima naših sugradjana.

List »Zagreb« ima da bude forum za raspravu svih pitanja, koja nas Zagrepčane zanimaju.

U stupcima našega lista hoćemo da se medjusobno upoznamo.

U njemu ćemo propagirati svaki zaslužni rad svih onih, koji se zalažu za procvat naše najuže domovine, ali se ne ćemo žacati ni pred najoštrijom kritikom onoga što smatramo lošim za razvitak našega grada.

Društvo Zagrebčana ima svrhu da okupi sve prave Zagrebčane. Sve one kojima leži na srcu sudbina grada Zagreba.

Naš organ ima da kultivira LOKALNI PATRIOTIZAM Zagrebčana. Mi se tog lokalnog patriotizma ne stidimo, već ga smatramo prijeko potrebnim.

Mi smo pozvani da radimo za interese grada Zagreba, kao njegovi najstariji gradjani.

Nitko neće moći da se iskrenije i požrtvovnije založi za procvat našega grada od nas, koji smo u njemu rodjeni i koji u njemu živimo od kolijevke do groba.

U našem društvu hoćemo da njegujemo duh prijateljstva i drugarstva.

Naše društvo ima da stvori solidaritet medju nama pravim Zagrebčanima. Želimo da se nadjemo na okupu za one ciljeve, koji su nam svima zajednički.

Naša je parola ZAGREB t. j. naš rad ima svrhu da poboljšamo život našega grada i njegovu budućnost.

Mi to hoćemo i naglašujemo da ćemo u svim zgodama poraditi na tome, da Zagrebčanima njihov grad doista ostane njihovom užom domovinom.

Mi ne ćemo da se u njemu osjećamo izgubljeni i tudjinci.

Nas povezuje kroz decenije zajednička historija i zajednička sudbina.

Ističemo da nismo nikakovo političko društvo, a i nemamo razloga da to budemo.

Veličina i ljepota našeg rodnog Zagreba, glavnog grada i hrvatskog kulturnog središta bila nam je od uvijek najmiliji cilj, i taj ćemo propagirati u našem listu.

»Zagreb« će biti zrcalo života našega grada i putokaz svima onima, koje taj život faktično zanima i koji ga prate sa simpatijama.

Nastojat ćemo da prikupimo što bolje i pozvanije saradnike.

I eto danas možemo mirne savjesti ustvrditi, da smo čitavih pet godina rada upravljali naša nastojanja vodeći se ovim programom, koji smo si stavili u zadatak, kada smo naše društvo osnovali. Naše drago društvo je danas hvala Bogu j a k o, u naše kolo pristupa sve više svijesnih građana — sinova našeg bijelog hrvatskog Zagreba. I ne samo to, k nama pristupaju i oni čestiti gradjani, koji su Zagreb prigrlili kao svoj dom, u kome su osnovali obitelj i kome će kao dobre sinove i dobre kćeri odgajati djecu svoju.

Pak zato na kraju pete godine našega rada, koji je otvorena knjiga svakome, mi Vas molimo dragi prijatelji, da nas i dalje poduprete u našim nastojanjima, a čvrsto i sami prionete radu za procvat našega dragoga grada.

Složnim našim poštenim i nesebičnim radom mi ćemo koristiti ne samo bijelom Zagrebu, nego i našem ispaćenom Hrvatskom narodu i našoj majčici Domovini Hrvatskoj!

Ivan Ulčnik: (Nastavak)

AUGUST DUTKOVIĆ

Dutkovićev rad u Građanskoj streljani. — Tadanje prilike u Građanskoj streljani. — Dutković kao osnivač hrvatskog pjevačkog društva »Kola«. Ližičar Slavoljub. — Dutković priređuje prvi željeznički izlet god. 1862 u Sloveniju. — Dr. Jakov Razlag. — Dutkovićev rad u »Društvu čovječnosti«. Sabirna akcija za gladom stradajuće u Ugarskoj. — Dutkovićev rad oko sabiranja.

Spomenuli smo da je Dutković bio god. 1863 ravnatelj »Građanske streljane«. Građanska streljana[26] najstarije je zagrebačko društvo. Dutkovićevo djelovanje u tom društvu opisat ćemo prema vlastitim Dutkovićevim bilješkama.

Nakon svršenih škola 1846 učlanio se Dutković u društvo, jer je već od djetinjstva volio pucanje, ali radi kratkog vida nije ipak nikada bio vješt strijelac. Ipak je u Streljanu bio rado primljen. God. 1854 postade streljačkim savjetnikom, 1858 počasnim članom, a 1860 nadmeštrom i predsjednikom. Iz poziva od 25 rujna 1860 na »Glavno strieljanje« (kojeg smo naišli u starom arhivu Streljane), obdržavano na 7, 8 i 9 listopada 1860, potpisan je Dutković kao »ravnatelj gradj. strieljane Zagreb« a tajnik je bio advokat Hinko Ostoić. Na tom strijeljanju sudjelovali su i inostrani strijelci. Dutković navađa da je Streljana u ono doba bila internacionalno društvo, a to je bilo shvatljivo jer je u ono doba došlo u Zagreb mnogo stranaca, najviše Nijemaca, koji su slabo hrvatski govorili. Dutković je činio sve moguće da se članstvo što više pohrvati, što je dosta sporo išlo. Političko strančarstvo onog doba trovalo je hrvatski narod, a naročito gradske stanovnike. Ova pojava bila je razlogom da je god. 1863 od 500 tadanjih članova, njih 20 pod vodstvom trgovca Ferde Kalabara, tražilo društvene reforme, koje su bile teško izvedive, kao uvedenje hrvatskog jezika u društvenim poslovima, akoprem dvije trećine članova nije hrvatski razumjelo. Nadalje su nezadovoljnici tražili da se odstrane svi njemački napisi na pločama za ciljanje. Takvih ploča bilo je 250, a samo su tri imale hrvatske napise. Nadalje su tražili da tko na streljačkim sastancima i zabavama ma i jednu nehrvatsku riječ progovori, da ga se kazni sa 10 novčića, a ta globa da se i podvostruči. Naravno da su ovi za onda nemogući predlozi bili zabačeni. Uslijed toga se nezadovoljnici pretvoriše u otvorenu opoziciju, koja nije bila zadovoljna sa tadanjom upravom društva.

[26] O postanku i razvitku društva »Građanska Streljana« donijet ćemo poseban članak.

U odboru streljane bili su: August Dutković nadmeštar, Mirko Karas i Mirko Šuhaj potpretsjednici, Ferdo Winkler blagajnik. Loše je djelovalo na društvo uz ove razmirice još slabo financijalno stanje Streljane. Ovo zlo povlačilo se je od prijašnjih uprava. Da se to stanje popravi i da se spriječi društveni raspad, pozajmi Streljana kod Prve hrv. štedionice na mjenicu uz Dutkovićev potpis 630 for. Na nekretninama Streljane bilo je već prije uknjižen dug od 10.000 for. Cijeli društveni prihod trošio se na otplatu kamata. Na izvanrednoj glavnoj skupštini u jesen 1863 predao je cijeli odbor Streljane svoju ostavku, koja je ali odgođena do redovite skupštine koja je održana 10 siječnja 1864. Na ovoj skupštini opozicija je blagajniku Winkleru predbacila da loše vodi račune. Naravno da je takova tvrdnja bila neispravna, jer je Winkler bio poznat kao dobar financijer. Skupština je odgođena na 21 travnja 1864 kada je odbor konačno dao ostavku. Ujedno je odmah izabran novi odbor i to: Pavao Hatz za nadmeštra, Mijo Krešić za podmeštra, Ferdo Kallabar za blagajnika. Uslijed odborske krize istupilo je iz Streljane do 80 članova.

Iz Dutkovićevih bilježaka vidi se da je on sudjelovao i kod osnutka »Hrvatskog pjevačkog društva Kola«[27]. Dutković se tuži da u »Jubilejskom spisu« kojeg je »Kolo« izdalo 1892, nakon trideset godina opstanka, nije spomenuto njegovo nastojanje oko osnutka tog društva. To je bilo u god. 1860 i 1861, kada je Dutković sa prijateljem Đurom Zlatarovićem i profesorom Slavoljubom Ložičarom[28] držao česte dogovore o potrebi da se u Zagrebu

[27] Kada je hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« ustrojeno, podnijelo je prihvaćena pravila na odobrenje izravno Namjesničkom vijeću. Ovo ih vrati Gradskom poglavarstvu otpisom, od 10 lipnja 1862 br. 9567 radi ispravka. Namjesničko vijeće zahtijevalo je, da se uz društveni naslov. »Hèrvatsko pjevačko društvo« pod imenom »Kolo« još doda da je »zagrebačko«. Ovaj ispravak je potreban, da se vidi, da je društvo »mjestno« a ne »zemaljsko«. Nadalje je Namjesničko Vijeće tražilo, da društvo više precizira svrhu svoga rada, jer je u Zagrebu tada postojalo »Zemaljsko glazbeno društvo«, koje je isto kao i »Kolo« gojilo pjevanje i širilo narodnu glazbu. Istim otpisom Namjesničko Vijeće je dozvolilo, da se »Kolo« konstituira. O toj odluci obavješten je društveni pretsjednik Đuro Zlatarović putem Gradskog poglavarstva. (Grad. arhiv. br. 4577-1862.)

Nakon što je »Kolo« ponovno podnijelo pravila na odobrenje, tražilo je Namjesničko Vijeće da se u prvom paragrafu označi točno, da je »Sverha društva pjevanje i time razprostiranje narodne muzike«. Namjesničko Vijeće smatralo je da se ima najprije spomenuti pjevanje »a secundarno je narodna muzika«. (Grad. arhiv br. 4577-1862.)

[28] Ložičar Slavoljub rodio se 1832 u Richovu u Češkoj. Posvetio se glazbi, te je kao crkveni orguljaš najprije djelovao u stolnoj crkvi na Rijeci. Kasnije postade učiteljem pjevanja na riječkoj gimnaziji. Tu je uskladio »Hrvatsku četvorku« i poznatu pjesmu »Živila Hrvatska«. Radi tih rodoljubnih skladbi počeli su ga na Rijeci proganjati, te je konačno izgubio orguljašku službu. Ode u Zagreb, gdje početkom listopada 1861 otvara na Jelačićevom trgu br. 423 (sada br. 13), privatnu glazbenu školu. Ujedno je prodavao nove bečke glasovire. God. 1865 osposobljen je na zagrebačkoj preparandiji za pučkog učitelja. God. 1878 svršio je glazbenu školu u Beču, gdje je osposobljen za učitelja pje-

ustroji jedno pjevačko društvo. Spomenpis izdan je nakon trideset godina opstanka »Kola« a sastavio ga je Benjamin Zeininger, tadanji društveni poslovođa. Vjerojatno je da Dutkovićev rad iz god. 1860 i 1861 nije namjerice u spomenpisu ispušten, već sastavitelju valjda to nije bilo poznato. Spomenpis započinje sa god. 1862, kada je »Kolo« osnovano.

Dutković, Zlatarović i Lžičar sazvali su prvu skupštinu »Kola« u »Streljani« na 12 lipnja 1862. Tom zgodom izabran je Đuro Zlatarović društvenim predsjednikom a Dutković gospodarskim ravnateljem. Na istoj skupštini izjavio je Dutković, kao nadmeštar »Streljane« da na vlastitu odgovornost stavlja »Kolu« na uporabu sve prostorije »Streljane«.

Prvi pretsjednik »Kola« Đuro Zlatarović bude u lipnju premješten u Varaždin, radi toga zahvali se na pretsjedničkoj časti. Na predlog Dutovićev bude za pretsjednika izabran odvjetnik Matija Mrazović, a Zlatarović začasnim članom.

God. 1864 posvetilo je hrvatsko pjevačko društvo »Zvono« u Križevcima svoj barjak. Dutković je na toj svečanosti zastupao »Kolo«.

Vrijedno je spomenuti da je »Kolo« na Sesvete 1862 prvi puta pjesmom tužaljkom iskazalo počast »Srpanjskim Žrtvama« na groblju Sv. Jurja i grob okitilo vijencem. To je ujedno prvi puta, da je »Srpanjskim Žrtvama« pjesmom iskazana počast.

U svojim uspomenama piše Dutković da se je koncem godine 1865 počela u »Kolo« uvlačiti politika što je bio razlog, da je Dutković na glavnoj skupštini 14. siječnja 1866 položio čast gospodarskog ravnatelja. Istovremeno položio je pretsjedničku čast Matija Mrazović. Za pretsjednika bude izabran trgovac Mijo Krešić. Vrijedno je spomenuti da je na istoj skupštini predložio Vladislav vitez Cuculić, (kasniji pretsjednik sudbenog stola u Zagrebu), da se u »Kolu« ustroji otsjek za tjelovježbu. Prijedlog je prihvaćen, pa je izabran poseban odbor koji je taj predmet imao oživotvoriti. Međutim od toga nije bilo ništa. Ipak se ta Cuculićeva zamisao može smatrati kao predteča god. 1874 ustrojenog tjelovježbenog društva »Hrvatski Sokol«.

Dana 1. listopada 1862 predana je prometu željeznička pruga Zidani most — Sisak. Otvorenjem ove pruge nastala je laglja veza između Zagreba i susjednih slovenskih mjesta. Stara i iskrena suradnja između hrvatskih i slovenskih rodoljuba došla je ovom željezničkom vezom do jačeg izražaja. Već prve nedjelje iza otvorenja na 5. listopada 1862 odluči

vanja na srednjim školama. God. 1877 namješten je za učitelja glazbe i pjevanja na učiteljskoj školi u Petrinji. God. 1894 je umirovljen. Umro je u Petrinji 8 veljače 1901. Lžičar napisao je knjigu »savjetnik glazbe«, te veliki broj hrvatskih pjesama za glasovir. Na zagrebačkoj izložbi 1864 izložio je svoje glazbene radove pa je za nagradu dobio srebrnu medalju. (Priopćeno prema knjizi »Građa za povijest školsku« od A. Cuvaja sv. 7.)

veće društvo Zagrepčana, da posjeti susjednu braću Slovence. Voda zagrebačkog izleta, ili kako se je zagrebački reklo »Reise-Maršal«, bio je agilni August Dutković. Društvo se zaustavilo u Krškom, gdje ih domaći Slovenci usrdno dočekaše. Odmah po dolasku poslaše u susjedne Brežice po slovenskog rodoljuba, političara i sabirača narodnih pjesama dra Jakova Razlaga,[29] koji sa veseljem pohiti u Krško da se sa braćom Hrvatima pozabavi.

Prigodom zajedničkog objeda izmjenjene su misli o zajedničkom rodoljubnom radu, a Slovenci su ujedno pozvani na svečanu skupštinu Hrvatskog pjevačkog društva »Kola«, koja se je održavala 26. listopada 1862. Nakon ove skupštine »Kolo« je započelo svojim radom. Na ovom je domjenku dr. Razlag nazdravio biskupu Štrosmajeru, a Dutković Bleiweisu.[30] Slovenci obećaše, da će Zagrepčanima vratiti posjet, što su prigodom svečanosti »Kola« na 26. listopada 1862 u lijepom broju učinili.

Tako su naši stari gojili lijepu i iskrenu uzajamnost između Slovenaca i Hrvata . . . !

[29] Dr. Jakov Razlag: rođen 1826 u Radoslavčih u Sloveniji. U Mariboru svršio je gimnaziju, a u Grazu mudrosloviju, bogosloviju i pravo. Posvetio se odvjetništvu. Spominjemo ga zato, jer je u doba hrvatskog Narodnog preporoda bio u živom dodiru sa našim preporoditeljima a naročito s Vrazom. Dr. Razlag je obnovitelj slovenske književnosti, koja je za njegovih dana slabo uspjevala. Marljivo je čitao i proučavao djela Šafarikova i Kolarova. God. 1851 izda »Zvezdice« u kojima govori o razciepanosti i potlačenosti Slavena. God. 1852 prvi puta izlazio je u Gradcu Almanak »Zora Jugoslavenska«. God. 1853 izlazi taj Almanak u Zagrebu. Dr. Razlag napisao je nekoliko sastavaka sasma u štokavskom jeziku. Ovaj rad se tumači tako, da je dr. Razlag težio da štokavština bude zajednički jezik Hrvata i Slovenaca. To bi bio predteča njihovom narodnom sjedinjenju. Napisao je juridičko djelo »Slovenski pravnik«. Izdao je »Pesmaricu« (1862), gdje nalazimo pjesme svih slavenskih naroda, a najviše hrvatskih i slovenskih.

Dana 26. listopada 1862 na svečanu proslavu početka rada Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« stiglo je više Slovenaca, pod vodstvom dra. Razlaga. Na glavnoj skupštini »Kola« predložio je profesor Kučak, da se dra. Razlaga imenuje počasnim članom, što je sa oduševljenjem jednoglasno prihvaćeno.

16. siječnja 1864 izabran je dr. Razlag u Celju za saborskog zastupnika. Isto tako je kasnije izabran za zastupnika u Ljubljani, gdje je kao odvjetnik stanovao. U odvjetničkom zvanju uvijek je tražio da se na sudovima njegove parnice vode na slovenskom jeziku. To se je zbivalo u strogom njemačkom Gradcu, gdje su se sa dr. Razlagom morale voditi rasprave u slovenačkom jeziku. Za ono doba bila je to velika narodna tekovina. Iz Ljubljane preselio se u Brežice, gdje je u toj najjužnijoj kuli ponjemčivanja probuđivao slovensku narodnost i jezik.

Dr. Razlag bio je iskren prijatelj Hrvata, pa je to uvijek otvoreno isticao. On bijaše pravi apostol što užeg i iskrenog zbliženja Slovenaca i Hrvata. Duh iskrene sloge i bratstva, koji je ostavio dr. Razlag osjećali smo još dugo, naročito sve do vremena prije rata . . . ?

Dr. Razlag umro je u Brežicama 8. lipnja 1880.

[30] O dru Janezu Bleiweisu donijeli smo kratak životopis u »Zagrebu« br. 11-1936, strana 337.

Dutković je surađivao i na socijalnom polju. 1. siječnja 1860 stupio je u »Društvo Čovječnosti«[22] God. 1864 bude u tom društvu izabran za odbornika i počasnog člana.

God. 1863 zavladala je u mnogim županijama Ugarske uslijed suše oskudica hrane, gotova glad. Ljudi su od gladi umirali, a marva je skapavala. Ova velika nesreća dirnula je grad Zagreb, pa se i on pridružio općoj akciji za pomoć gladnima u Ugarskoj. Na sjednici Gradskog zastupstva 3. kolovoza 1863 predloži gradski zastupnik Robert Zlatarović, da se odredi svota kojom bi se stradajućima pomoć pružila. Nadalje, da se u sporazumu sa zagrebačkim društvima sastavi odbor za sabiranje. U taj odbor ušli bi nekoji gradski zastupnici. Ujedno bi se imala pozvati sva hrvatsko-slavonska municipija, da i oni poduzmu sabiranje za stradajuće u Ugarskoj. Zlatarevićev predlog je jednodušno primljen, a gradski načelnik Vjekoslav Frigan je zamoljen, da bude pretsjednikom zagrebačkog sabirnog odbora. Članovi tog odbora bili su dr. Mirko Šuhaj, Vardian i Žličar. (Grad. arhiv 5501-1863.)

[22] »Društvo čovječnosti« osnovano je 6. siječnja 1846. Osnivanje toga društva potaknuo je Zagrepčanin trgovac Jacques Epstein koji mu je bio i prvi ravnatelj. Temeljna svrha društva bila je »Predusretati moralnom padnuću i zanemarenoj siroti svrsi shodnim podupiranjem i ravnanjem u pomoć dolaziti, da bude iz njega valjan čovjek«.

»Društvo čovječnosti« proživjelo je teške krize. Iz gradskog urudžbenog zapisnika od 1853 br. 1295 vidimo, da je zagrebački vrhovni župan riješenjem od 31. travnja 1853 saopćio gradskom poglavarstvu, da se dozvoljava daljnji opstanak »Društva čovječnosti«. Ujedno se za oblasnog povjerenika imenuje gradski viećnik Vrbanić.

God. 1856 prijetila je pogibao, da će se društvo razići. Ipak se to nije dogodilo, jer je liječnik dr. Breslauer spasio društvo od razlaza.

1. ožujka 1875 otvorilo je društvo »Pučku kuhinju« u Skalinskoj ulici br. 7, koja je tamo djelovala do 1896, kada se preselila u vlastiti dom u Petrinjsku ulicu br. 3. Uslijed nastupa poratnih prilika »Pučka kuhinja« je prestala djelovati 1919. Njene je funkcije preuzela »Prehrana«.

»Društvo čovječnosti« je već 1868 priredilo dobrotvornu lutriju, koja je lijepo uspjela. Na 14. studena 1875 priredilo je društvo »tombolu« koja se je održavala na Jelačićevom trgu Na toj tomboli prisustvovalo je 4000 ljudi. Od tada se je svake godine priređivala tombola koja se je Zagrepčanima tako svidila.

»Društvo čovječnosti« slavilo je prošle godine svoju 90-godišnjicu, te je danas najstarije zagrebačko društvo. Djeluje korisno zaštićujući zagrebačku sirotinju. Sada mu je pretsjednik dr. Milan Schwartz, primarni liječnik, a tajnik Mirko Tretinjak, gradski socijalni nadz. u m.

Osnivatelj i prvi pretsjednik »Društva čovječnosti« Jacques Epstein tragično je svršio. Taj plemeniti čovjek, nekada bogat, koji se rado sjetio sirotinje, sam je uslijed nesretnih poslova osiromašio. »Narodne Novine« od 28. listopada 1859 javile su, da je Epstein pred neko vrijeme stradao na željeznici kod Badena kraj Beča. Unesrećenom Epsteinu morali su odrezati jednu ruku i nogu uslijed čega je na 26. listopada 1859 umro u Badenu. Govorilo se tada, da se je Epstein sam bacio pod vlak, da tako učini kraj svom nesretnom životu.

Na sjednici Gradskog zastupstva 2. rujna 1862 zaključeno je, da se za stradajuće u Ugarskoj odmah isplati 500 for. Gradski desetnici imali su po kućama sakupljavati prinose. Zamoljena su društva: Glazbeni zavod, Kolo i Streljana da u prostorijama Kazališta prirede zabavu, od koje će čisti prihod biti namijenjen za gladne u Ugarskoj. U priredbeni odbor izaslan je od strane gradskog zastupstva dr. Mirko Šuhaj. (Grad. arhiv br. 7246-1863.)

U proglasu za sabiranje kaže gradski načelnik: »Mi Hrvati i Slavonci bili smo prije nekoliko godinah u isto tako tužnom stanju, te su nam narodi Ugarske svom ljubavlju i spremnošću priskočili u pomoć podupirajući nas stranom s novci stranom sa hranom.« (Grad. arhiv 5319-1863.)

Građanska streljana i Kolo izabiru iz svoje sredine odbor, koji će prirediti glazbenu zabavu sa lutrijom. Pretsjednik odbora je streljački nadmeštar i ravnatelj Kola August Dutković, a perovođa odbora je streljački tajnik dr. Aleksander Mraović, gradski fizik, odborski blagajnik je trgovac Pavao Hatz. (Grad. arhiv br. 814-1864.)

Obračun o uspjehu zabava, koje su priredila zagrebačka društva imao je Dutković kao pretsjednik Streljane položiti gradskom načelniku Friganu, kao pretsjedniku općeg sabirnog odbora. Kako Dutković sa Friganom nije bio dobar, to je nastalo natezanje kod polaganja obračuna. Gradsko poglavarstvo prijavilo je Dutkovića Namjesničkom Vijeću, kao nemarnog računopolagatelja. Posredstvom Namjesničkog Vijeća Dutković je obračun predao ali ne gradskom načelniku Friganu već Namjesničkom Vijeću, čime je mimoišao Gradsko poglavarstvo. Iz obračuna se vidi, da su zabave zagrebačkih društava donijele 2140 for. 28 novč. čiste dobiti. Od toga je Dutković poslao 2000 for. sabirnom odboru u Budimpeštu, a ostatak od 140 for. 28 novč. predao je Namjesničkom Vijeću. (Grad. arhiv br. 5832-1864 i 616-1865.)

Krajem 1859 poče bečki apsolutizam izdisati. Listopadskom diplomom 1860 nastupili su, bar na oko, slobodniji dani. Zagrebački društveni život, odvijao se jedino u društvu »Dvorani«[32]) osnovanoj još god. 1847. »Dvo-

[32]) U zgradi »Narodnog Doma« u Opatičkoj ulici koju su hrvatski rodoljubi 26. veljače 1846 kupili od grofa Dragutina Draškovića, iznajmili su domoroci prvi kat za novoosnovano društvo »Dvorana«. Dana 8. veljače 1847 otvorena je »Dvorana« sa plesom na kome se plesalo i hrvatsko te slavonsko Kolo. Glazbu je složio Vatroslav Lisinski. Zatim se je plesala srpska kvadrila od Strausa, a izim toga bilo je Polke i Mazurke. Na koncu je došao ples: »Gdi je ostala Slovjanka? gdi lepa Maca?« Na tom plesu bilo je prisutno oko 1000 osoba iz sviju staleža. Gospođe i gospodične došle su na ples u narodnim odijelima. Veliku dvoranu rasvjetljivalo je pet pozlaćenih lustera i mnogo svijećnjaka. Svirala je vojna glazba popunjena s građanskim glazbenicima. »Danica Hrv.-Slav.-Dalm.« br. 7-1847 primjećuje da se prije nekoliko godina ne bi nitko usudio pomisliti da će se na našim gospodskim balovima uvesti narodno kolo.

rana« je u početku bila širiteljica hrvatske riječi i rodoljubne društvenosti. Nastupom apsolutizma »Dvorana« je sve više opustjela. U to društvu uvukli su se naime doušnici »c. k. policaj-direkcije«, da čuju što se govori i da li tko suviše hrvatuje, pa naravno da u takovom društvu pravom zagrebačkom purgeru domorodcu nije bilo mjesta.

Nadošlo ustavno doba pobudilo je među zagrebačkim građanstvom želju, da se i opet slobodno sastaje. U »Dvoranu« nisu htjeli ići. Zato su pristupili osnutku novog društva, koje su prozvali »Čitaonica zagrebačka«. Kako je August Dutković bio jedan od osnivača »Čitaonice« to ćemo osnutak toga društva opisati.

»Narodne Novine« od 5 prosinca 1859 pozivlju onu gospodu, koja su se potpisala da će pristupiti u »Čitaonicu zagrebačku«, da 6 prosinca 1859 u 3 sata poslije podne dođu u Narodni muzej, da se o daljnjemu radu dogovore. Taj se sastanak međutim nije održao, pa je određen novi za 3 siječnja 1860, kada je za pretsjednika »Čitaonice zagrebačke« izabran Ivan grof Erődy, a za odbornike Teodor Gjorgjević, Ljudevit Farkaš-Vukotinović, Albert Ferić i Anton Jakić. Tajnikom je izabran odvjetnik Đuro Križanić koji je imao pisarnu u Doljnjoj Ilici br. 750 (tadanja kuća Ivane Pichler, sada braće Brođovin Ilica br. 28). Na skupštini 14 siječnja 1860 prihvaćena su društvena pravila. Mnogi članovi iznosili su želju da i gospođe stupe u to društvo. »Zagrebačka čitaonica« otvorena je 2 ožujka 1860 u kući Krištofa Stankovića na Jelačićevom trgu br. 772 (sada br. 1).

»Narodne Novine« od 6 veljače 1860 pišu da se neki ljudi boje da će se u »Čitaonici« razvijati »panslavistički duh«. Takovo mišljenje širilo se je zato, jer je u pravilima stajalo da će »Čitaonica« pružati svojim članovima novine i knjige »navlastito slavenske«, a dakako i one u drugim jezicima.

Širenje glasina da je »Čitaonica« panslavistička, imalo je za učinak, da je ban Ivan grof Coronini,[33]) (nasljednik Jelačićev), donio naredbu

Društvo »Dvorana« prestalo je djelovati god. 1873, kada se je sjedinila sa društvom »Kazino« i »Posielo« u novo ustrojeno društvo »Kasino«. (Grad. arhiv br. 1521 — 1873.)

[33]) O banovanju Coronijevom priopćujemo ove podatke:

Za vrijeme bolesti hrvatskog bana Josipa grofa Jelačića, zamjenjivao ga je podmaršal Josip Šokčević. U to doba potpisivao se sa »Sokcsevits«, što se vidi na otpisima c. kr. Namjesništva, koje je on potpisivao kao banov zamjenik. (Nekoji takovi otpisi nalaze se u gradskom arhivu.) Kada je general Šokčević 19. lipnja 1860 doista postao hrvatskim banom, potpisivao se je sa »Šokčević«. Hrvati primili su Šokčevića kao najboljeg od Hrvata, pa su ga kroz deputaciju u Beču 21. lipnja 1860 oduševljeno pozdravili, zaboravivši njegovog »Sokcsevitsa«...!

Nakon Jelačićeve smrti, (20 svibnja 1859) vodio je Šokčević banske poslove. Hrvatska javnost mislila je da će dvor nakon neuspjelog rata protiv Kraljevine Sardinije, Šokčevića imenovati hrvatskim banom. Franjo Josip I ali nije imao u Šokčevića dovoljno

od 27. travnja 1860 kojom se »čitaonica« raspušta. Banska odluka o tom kaže: »Ovo zemljište, (da se društvo u politiku ne će pačati), već se je davno ostavilo, pošto se je ovo ime zloporabilo kao zakrilje drugih težnjah i kao ognjište agitacije«. »Čitaonica« dakle nije bila dugog vijeka; postala je žrtvom gnjeva bana Coroninia, koji je iz duše mrzio sve što je bilo hrvatsko. Nu ni Coronini se nije dugo držao. 19. lipnja 1860 imenovan je hrvatskim banom general Josip Šokčević, a Coronini je za uvijek nestao iz Hrvatske. U kolovozu 1860 pak uspostavljena je ponovno »Čitaonica zagrebačka«.

povjerenja, akoprem je on bio vjeran carski general. Ručnim pismom od 28. srpnja 1859 imenovan je podmaršal Ivan Aleksius grof Coronini-Cronberg hrvatskim banom, vrhovnim kapetanom i zapovjedajućim generalom Hrvatskoj i Slavoniji.

Na 12. kolovoza 1859 oprostio se Šokčević kao banski zamjenik.

Coronini bio je Hrvatima već poznat, jer je u kolovozu 1849 imenovan vojničkim adlatusom bana Jelačića, te namjesnim vrhovnim zapovjedajućim generalom. Ujedno mu je povjerena uprava poslova hrvatsko-slavonske General komande. Izim toga znalo se je da Coronini uživa naročitu sklonost cara Franje Josipa.

Coronini je od mjeseca rujna 1851 bio vojnički i građanski guverner i za srpsku Vojvodinu i tamiški Banat sa sjedištem u Temišvaru. Na tom mjestu bio je sve do banskog imenovanja. Coroninia zamjenio je u guvernerskoj časti general Šokčević.

Na sjednici 8. rujna 1859 zaključilo je zagrebačko grad. zastupstvo, da Coroninia pismeno pozdravi. Pismeni pozdrav primio je Coronini 18. rujna 1859 u Sv. Petru kod Gorice, kada je iz Beča putovao u Zagreb, da preuzme bansku čast. 24. rujna 1859 Coronini je u Zagrebu svečano dočekan. Kod savskog mosta kuda je u grad ulazio bio je postavljen slavoluk na kojem je bio napis »Dobro došo!«

Coronini saopćuje gradskom poglavarstvu svoje bansko imenovanje službenim pismom od 26. rujna 1859 br. 2606 Prs. Ujedno su gradskom poglavarstvu priposlani plakati, kojim se to imenovanje građanstvu do znanja stavlja. (Grad. arhiv br. 147 -Prs-1859.)

Ivan Aleksius grof Coronini, rođen je 1794 u Gorici, gdje je 26. srpnja 1880 i umro. Posvetio se vojničkom zvanju. Najprije je dulje vremena služio u austrijskoj vojsci te je sudjelovao 1813—1814 u ratovima protiv francuskog cara Napoleona I. God. 1824 pređe u službu modenske države, gdje je obnašao čast briganda. Iz ove službe vrati se natrag u austrijsku vojsku, te postaje kapetanom. Kao takav postaje Coronini komornikom nadvojvode Franje Karla, a ujedno preuzme i odgoj njegovog sina Franje Josipa, austrijskog cara od 2. prosinca 1848. Njegov djed car Franjo (vladao do 2. ožujka 1835), odredio je po savjetu kancelara Meternicha da Franji Josipu, kome je tada bilo 5 godina, odgojiteljem bude grof Bombeles, poslanik kod turinskog dvora. Grof Bombeles ali za odgojitelja nije bio sposoban, a želja makar već mrtvog cara Franje morala se ipak uvažavati. Iz ove neprilike izašlo se tako, da se je Bombelesu našao »zamjenik« u osobi kapetana Coroninia. Bombeles si je jedino pridržao pravo da imenuje dva sporedna učitelja. Nu tome se Coronini suprostavi, jer su imenovani učitelji bili neki birokrati, te zaprijeti ostavkom. Akoprem je Coronini radi toga došao u protimbu sa svemoćnim kancelarom Meternichom, ipak je Coroninijeva odlučnost pobijedila. Tu odlučnost zapažali su i na kasnijem caru Franji Josipu, što je svakako bio utjecaj Coroninijeva odgoja.

August Dutković nastojao je da se »Čitaonica« spoji sa društvom »Dvorana«. Dutković je bio odbornik »Dvorane«, pa je njegovo nastojanje išlo za tim, da se »Dvorana« osvježi novom rodoljubnom generacijom zagrebačkog građanstva. Pretsjednik »Dvorane« bio je u to doba trgovac Pavao Hatz, a odbornici su bili: grof Miroslav Kulmer, Franjo Šmidt, August Dutković, Nikola Krestić i gradski senator Adolf Hudovski.

Na glavnoj skupštini »Dvorane« 17. ožujka 1861 radilo se o tom, da se »Čitaonica zagrebačka« i »Dvorana« spoje u jedno društvo. Međutim se to spajanje nije moglo oživotvoriti, jer se starija generacije u »Dvorani« nije slagala sa mlađim slobodoumnim pridošlicama iz »Čitaonice«. Konačno su članovi »Čitaonice« na glavnoj skupštini 2. veljače 1862 zaključili, da će se spojiti sa već postojećim društvom »Trgovački Kasino«. 9. veljače 1862 prihvaćena su pravila novoga društva. Jedinom još zaprijekom bilo je ime novog društva. Većina članova bila je protiv riječi »Kasino«, jer je to potsjećalo na onaj mađaronski »Kasino«,[43]) koje društvo

Coronini je dakle od Hrvata bio svečano dočekan. I njegov proglas pun je ljubeznih riječi, nu doskora se ispoljila njegova mržnja na sve što je hrvatsko. Coronini nije znao gotovo ni riječi hrvatski. Dapače dao je izjavu: »Prestar sam da učim hrvatski, a sve kad bih i mogao ne bi htio.« (Josip Horvat: »Politička povijest Hrvatske« str. 215.) Zagrebačko građanstvo navijestilo je borbu protiv tog hrvatoždera i zato jednog dana god. 1859 na banskim dvorima i po ostalim gradskim uglovima osvanuše plakati sa rugalicom:

»Niti Švaba ni Talian, —
nije Hrvatima bio ban...«

U pokretu protiv Coroninia vodio je zagrebačke građane neustrašivi borac i popularni trgovac Ilija Guteša. (Životopis u »Zagrebu« br. 11 — 1934.)

Kraljevim odpisom od 19. lipnja 1860 bude Coronini na »vlastitu molbu« dignut sa časti hrvatskog bana Ujedno je trajno umirovljen. Po tadanjem običaju iskazao mu je kralj priznanje. Imenovan je podmaršalom »ad honores«, te je dobio veliki krst Stjepanovog reda. Coroninijev odlazak sa banske stolice saopćen je Gradskom poglavarstvu dopisom Namjesništva od 23. lipnja 1860 br. 1493 (u njemačkom jeziku). Ujedno se Namjesništvo u ime Coroninijevo zahvaljuje Gradskoj općini za sve učinjene usluge. (Grad. arhiv br. 2673 — 1860.)

[34]) U Budimpešti izlazio je list Jelenkor (»Sadašnjost«), koji je naročito donašao novosti iz Zagreba. Taj list su rado čitali i zagrebački pristaše Madžara. Godine 1841 u broju 18 donaša »Jelenkor« vijest, da u Zagrebu postoji madžarska čitaonica, koja će ovdje otvoriti i madžarsko kazalište. Madžarska čitaonica i kazalište imali bi zadaću da u Zagrebu šire mađarski jezik, pa bi tako njemačko i Ilirsko kazalište u Zagrebu postalo suvišno. Tako su željkovali Madžari u Budimpešti, a svakako i njihovi simpatizeri u Zagrebu. »Jelenkor« piše da će zagrebačko madžarsko kazalište podupirati biskup Juraj Haulik. Madžari su pomoću »Kasina« mislili oslabiti Ilirizam, koji se je sve više širio. Naročito imao se uništiti Narodni teater, koji je u to vrijeme pod pretsjedanjem grofa Janka Draškovića u Zagrebu osnovan. Na ovakovo izvješćivanje »Jelenkora« »Narodne Novine« od 9. ožujka 1841 primjećuju, da je sve to neistina i da u Zagrebu nema nikakovog madžarskog društva.

Ipak je početkom god. 1841 osnovano madžarsko društvo »Kasino« koje je svoje

je početkom 1841 osnovano kao ustuk ilirizmu. Mađaronski »Kasino« potsjećao je na žalosne uspomene, jer su se madžaroni tamo sastajali i protiv Iliraca stvarali razne zaključke, koji su konačno doveli do krvoprolića na 29 srpnja 1845.

prostorije imalo u staroj Kazališnoj zgradi (danas Zoološki muzej), gdje je iznajmilo 11 soba okrenutih prema Tuškancu. »Kasino« osnovao je hrvatski velikaš, ali veliki madžarofil grof Aleksander Drašković, koji je tome društvu poklonio lijepu knjižnicu. U odboru »Kasina« bili su Antun Josipović komeš turopoljski i knjižar Franjo Suppan. Kralj je potvrdio osnutak tog društva, pa je ono u mjesecu siječnju 1841 počelo djelovati. Odmah se je u »Kasino« upisalo 83 redovita i 37 izvanredna člana, dakako sve Madžari i Madžaroni. Među ovima bilo je i takovih, koji nisu ni pravo madžarski razumjeli, zato je bila glavna svrha »Kasina« da se u njemu uči madžarski jezik, u koju su svrhu bili namješteni i posebni učitelji. Članarina za redovite iznašala je godišnje 24 for., a za izvanredne 12 for. srebra.

Prva knjiga knjižnice »Kasina« bila je madžarsko-njemački riječnik. Novina u raznim jezicima bilo je 25, a od toga 9 madžarskih.

God. 1842. osnovali su članovi »Kasina« posebno dioničko društvo pod imenom »Kasino dioničko društvo«. Glavnica društva iznašala je 20.000 for. konvencionalne vrijednosti. Dionica bilo je 800, a svaka je stajala 25 for., te je glasila na ime. Svrha društvu bila je da se kupi kuća u kojoj se je »Kasino« već od osnutka nalazio. Kuća, bila je u to vrijeme vlasništvo grofa Aleksandra Draškovića, pretsjednika »Kasina«. Prije toga bilo je vlasništvo grofa Amadeja. Grof Amadej nije bio vlasnikom kuće već god. 1832 što vidimo iz oglasa u »Agramer Zeitung« od 24. ožujka 1832, gdje se oglašuje, da se u kući bivšoj grofa Amadea nalazi »Kazališna kavana«, koju je u zakupu držao Jakob Leiber. Je li grof Drašković kupio kuću od grofa Amadeja ili je poslije njega još tko drugi bio vlasnikom, nije se moglo ustanoviti.

Pretsjednik dioničkog društva bio je Tadija Ferić, zamjenik Josip pl. Briglevič, knjigovođa Ivan Kamauf, a tajnik Aleksander pl. Kovačić. Društvena pravila naročito su određivala da dioničar može biti samo član čitaonice »Kasino«.

Nastupom burnih dana u mjesecu ožujku 1848, odzvonilo je madžaronstvu. Sukob između Hrvata i Madžara, bio je sve oštriji, dok nije došlo do rata. »Kasinaši« su se rastepli, pa je sad nastalo pitanje što će biti sa kućom dioničkog društva »Kasino«. Dioničari su počeli tražiti uplaćenu dioničku glavnicu, te su se glede toga obratili na gradskoga suca Josipa Lukšića. Dioničar Vaso Živanović u svoje ime kao i u ime Janka Kamaufa, Josipa Briglevića i ostalih traže molbom od 15. listopada 1849 da im se isplati uplaćena glavnica.

Upravljajući odbor županije zagrebačke sastao se je 28. studenoga 1848 na sjednicu gdje je pod točkom 41. stvorio važan zaključak. Radilo se je o osobama, »koje su već više godina opojene protunarodnim duhom, a koje ne samo, da su se iz domovine udaljile, već su među neprijatelje našeg naroda, mačem u ruci utekle, pa su tako sebe za očite buntovnike i izdajice svoje domovine iskazali.« Zaključeno je, da se imetak takovih narodnih izdajica kojeg imadu na području zagrebačke županije sekvestrira. Kako se članstvo »Kasina« sastojalo u glavnom iz takovih osoba, to je imetak društva »Kasina« sekvestriran, a sekvestrom imenovan je gradski pučnik Tomo Cuculić, a njegovim zamjenikom Vjekoslav Lukinac. Zaključak županijskog Upravljajućeg odbora saopćen je posebnim proglasom, kojeg je potpisao županijski podbilježnik, Bolto Jelačić. Na sjednici Gradskog zastupstva 12. prosinca 1848 pročitan je županijski proglas, pa je zaključeno da će se povjerenstvu koje će popisivati sekvestrirani imetak, od strane gradske općine

Drugi članovi predlagali su ime »Trgovačka dvorana«, ili »Trgovačka dvorana i čitaonica«. Konačno je većina prihvatila ime »Čitaonica i Trgovačka dvorana«.

pridružiti gradski kapetan Šrabec. On je dužan pružiti i potrebnu asistenciju. (Gradski arhiv br. 314 — 1848.)

Za 10. ožujka 1849 određena je javna dražba kuće »Kasino«. Dražba međutim nije uspjela, kao ni ostale neke koje su kasnije održavane. Konačno je ipak na dražbi 1. listopada 1849 kuća »Kasino« prodana za 15.407 for., a kupio ju je za državu načelnik »peneznog otsjeka«, banske vlade Ambroz Vranicani. Ovo je izvješteno na sjednici Gradskog zastupstva 16. listopada 1849. Ujedno su pozvani vjerovnici »Kasina«, da svoja potraživanja prijave Gradskom sudu do 10. studenoga 1849. (Grad. arhiv br. 2210, 2528-1849.)

»Slavenski Jug« od 3. listopada 1849 preporuča, da se u kupljenu kuću »Kasina« smjesti »učiteljište« (preparandija), za koji zavod tada u Zagrebu nije bilo mjesta. Međutim u zgradu je smješten državni računarski ured.

Sekvestar Lukinac objavljuje da će se na 12. studenoga 1849 na dražbi prodavati razne pokretnosti društva »Kasino«.

God. 1867 započeto je preuređenje ove zemaljske kuće za prirodoslovne odjele Narodnog Muzeja. Hrvatska Dvorska Kancelarija dozvolila je 1867 da se troškom od 25.911 for. prigradi dvorišno krilo prema Tuškancu. U prigrađene prostorije imala se je smjestiti Narodna knjižnica.

Hrvatski Sabor stvorio je u god. 1865—1867 zaključke da se ova zemaljska zgrada uredi za zemaljski Muzej, koji je kraljevim otpisom od 4. ožujka 1866 postao zemaljskim zavodom. Muzej je povjeren upravi Jugoslavenske Akademije. (Saborski spisi br. 71 — 1865—1868.)

Ivo Badalić

U ranu zoru jesenjeg tmurnog dana dvadeseti studena godine 1937. ispustio je svoju plemenitu zanosnu dušu veliki svećenik Hrvatske Thalije Ivo B a d a l i ć ... Nestalo je jednog velikog borca za duševnu kulturu Hrvatskog naroda ... glumca prvaka, koji je dugi niz godina djelovao na pozornici što znače svijet ... život! ... Kao sin velikog pjesnika Huge Badalića i sam je bio prožet velikom nadarenošću, imao je veliku kreativnu moć i zato su sva lica, koja je on iznosio na daskama hrvatske pozornice bila proćućena do skrajnosti i donesena stopostotno istinski onako kako ih život iznosi. To je mogao samo veliki umjetnik kakav je bio Ivo Badalić.

Njegovo djelovanje nije bilo ali ograničeno na samo stanovitu domenu dramske umjetnosti, Badalić Ivo bio je svestrani glumac, jedan neobični talenat. Kao mladi čovjek od prirode nadaren skladnim i otmjenim likom, ugodna glasa, a prirode pune temperamenta, bio je u početku svojega djelovanja određen za struke salonskih ljubavnika, gospodskih elegantnih bonvivana, pak je djelovao s velikim uspjehom uvijek ondje gdje je trebalo skladnosti tijela, temperamenta i elegancije.

Dugi je niz godina djelovao u tim ulogama, što nije lako bilo, jer je Badalić ipak bio određen za veća stvaranja; njegov iskonski talenat i tem-

peramenat zahtijevao je od njega da rješava dublje, daleko važnije i snažnije probleme i mi nalazimo mladoga još umjetnika na novom putu karakternih umjetničkih kreacija. To novo područje njegova rada bilo je neograničeno plodno tlo na kome je Ivo Badalić razvijao svoje velike Bogodane sposobnosti.

Sve svoje uloge, koje je iznosio, on je potpuno iživljavao; svaka njegova figura, koju je stvorio, bila je potpuno nova, satkana iz najfinije materije.

Badalićev krasan profil imao je nebrojene izražaje i tako je on u dugogodišnjem svome radu dao Hrvatskoj Thaliji veliku galeriju najraznovrsnijih nezaboravnih figura, prožetih sa svim psihološkim varijantama, iznesenih umjetnički, potpuno produhovljenih...

Nu ne samo kao glumac, Badalić istakao se i kao redatelj i tu je pokazao neobični talenat.

Nedavno je proslavio svoju 25. godišnjicu umjetničkog djelovanja na Hrvatskoj pozornici i tom je zgodom imao prilike vidjeti kako mu je zagrebačko općinstvo odano i kako je postao kao vrli zagrebački sin ljubimcem svojega rodnog grada.

Ivo Badalić rodio se u gradu Zagrebu godine 1890 kao sin velikog hrvatskog pjesnika Huge Badalića. Kako je dakle odrastao u atmosferi umjetničkog raspoloženja to je bilo i prirodno, da uz vrline, koje je od svoga dobroga oca naslijedio, postane i on dijete muzâ... I tako je napustio svoje prvobitno zvanje kome se bio posvetio i već kao mlada čovjeka gledamo Ivu Badalića na daskama Hrvatske Thalije, gdje je djelovao do svoje eto prerane smrti.

I kao što smo spomenuli prigodom smrti velike naše Markize banalna vijest i opet nam je jesenjeg tmurnog jutra javila neobično žalostnu činjenicu, da je naš Ivo za uvijek zaklopio svoje umorne oči... I on dakle poput naših drugih velikih hrvatskih umjetnika-glumaca stupa na Parnas naših Velikih sjena.

Tamo je uz Mandrovića, Fijana, Borštnika, Raškovića, Ive Raića i ostale druge velikane i Ivi Badaliću sačuvano dolično mjesto kamo se sada iz ove doline suza i materijalne stvarnosti preselila Njegova velika dobra i plemenita duša...

Ime Ive Badalića bit će u kulturnoj historiji našega grada i čitavog Hrvatskog naroda — jer on je bio veliki Hrvat — zapisano zlatnim slovima...

I naše društvo gubi u Ivi Badaliću svoga člana, koji je, i ako bolestan, uvijek s velikim interesom pratio rad i razvitak našega društva, pak će mu stoga i među nama ostati trajna spomen.

Neka je slava velikom hrvatskom umjetniku Ivi Badaliću! S.

Ing. Ferdo Šega:

NAZADOVANJE ZAGREBAČKOG OBRTA

Naš zagrebački obrt nije tek od nedavna, već njegov razvitak nalazimo u srednjem vijeku, kad se u Hrvatskoj jednako kao u ostaloj zapadnoj Evropi stalo razvijati rukotvorstvo, koje se redovito smještalo u postojećim i zaštićenim gradovima. Taj se razvitak obrta osobito može ustanoviti u povijesti našega grada Zagreba, koji predstavlja jedan od najstarijih i najjačih središta gradske privrede ne samo Hrvatske, nego cijele države. I tijekom dugih stoljeća nije prestajao zauzimati ovo svoje prvo mjesto, a kako je početak XIX. vijeka tehnika donijela strojeve rukotvornoj proizvodnji, onda je shvatljivo, da je i moderni obrt našao povoljno polje i u Hrvatskoj, a po tom svakako najpovoljnije u gradu Zagrebu, koji je po svom prirodnom položaju na znamenitom raskršću velikih puteva vodećih k našem moru Jadranskom s jedne strane, a s druge strane prema dalekom Istoku. I tako je Zagreb upravo stvoren da bude jedno jako i veliko privredno središte, a napose u razvitku naprednog obrta.

Tu po Bogu i prirodi odredjenu misiju grada Zagreba u privrednom razvitku nisu mogli osujetiti nikakovi neprijatelji, protunarodni režimi i vlastodržci, a upravo ta činjenica, da se Zagreb i pod tuđim režimom mogao i ako čedno ojačati i postati ne samo prosvjetno i narodno, nego i privredno središte cijeloga hrvatskog naroda, dokazom je, da taj položaj grada Zagreba nije stvoren umjetnim načinom, nego posve prirodnim putem, baš protiv svih mogućih nastojanja neprijatelja Hrvata i domovine Hrvatske, koji su stvaranjem velikih poteškoća i stalnim zapostavljanjem Hrvatske i grada Zagreba htjeli onemogućiti taj prirodni razvitak Zagreba. Tu treba naročito istaknuti, da je privredna politika prijašnjeg Magyarorszaga išla sustavno za tim, da se Hrvatska stavi u službu privrednih i narodnih ciljeva gramzljivih madjarskih velikaša, pa je u tu svrhu bio Zagreb stalno zapostavljen u korist Budimpešte.

Ove povjesne činjenice navađamo zato, da nam ono iskustvo posluži u našem sadanjem i budućem radu i borbi za gospodarsku i privrednu ravnopravnost, a time i za razvitak te napredak grada Zagreba.

Danas se naš zagrebački obrt nalazi u vrlo teškom položaju i vodi borbu za svoje održanje na život i smrt. Danas naš zanatlija nema mogućnosti, da nadje dostatna sredstva za svoje poslovanje.

Nedavno smo čitali, da je jedan mladi i nadobudni zagrebački obrtnik

počinio na Jadranu samoubojstvo iz zdvojnosti radi neuspjeha u svom poslu. Tragičan je to slučaj i mi Zagrebčani moramo se toga radi zamisliti, duboko zamisliti, — tražeći sredstva i puteve, kako da se pomogne zagrebačkom obrtu i od njega odstrane sve nevolje i poteškoće.

Kako smo naveli za zagrebački obrt prilike su teške i nepodnosive. Velika većina zagrebačkih obrtnika strada radi nedostatne uposlenosti, a ponajviše radi teških financijalno novčanih prilika i neprilika. Svi zagrebački privredni staleži, a napose obrtnici, preopterećeni su podavanjem državnim, banovinskim i samoupravnim dažbinama. Mjerodavni morali bi voditi više računa o prilikama zagrebačkog obrta i o ispražnjenom džepu zagrebačkog gradjana.

Zagreb je bio i sada je još uvijek na glasu radi svoje ispravnosti i solidnosti u obrtu. Danas kao da se više ne uvažava solidnost, prednost dobivaju strani jeftiniji, ali uz to posve nesolidni proizvodi.

Mi smo Zagrebčani dužni i obvezani podupirati u prvom redu svoje, kod svojih potreba nabavljati proizvode domaćeg zagrebačkog obrta.

Prednjačiti mora u tom svakako zagrebačka Gradska općina. Pobudu za to dalo je »Društvo Zagrebčana« dne 6 X o. g. — pretstavkom, koja je predana gospodinu dru. Teodoru Peičiću, pretsjedniku Gradske Općine, a koja glasi:

»Društvo Zagrebčana vršeći svoju dužnost za napredak i zaštitu domaće privrede: industrije, obrta i trgovine a napose time u vezi zaposlenja domaćeg radništva grada Zagreba, časti se podnijeti, vrlo poštovani gospodine Pretsjedniče, slijedeću p r e t s t a v k u :

Gradskoj općini neka bude u prvom redu dužnost, da obavlja svu svoju potrebu nabavka i izdavanja gradskih radnja, ponajprije kod zagrebačkih privrednika, jer će se time uposliti trgovci, obrtnici i radnici.

Predlažemo stoga, da se u tu svrhu uvaže slijedeći naši prijedlozi:

1. Svaki ponuditelj, preduzimač, obrtnik imade prigodom gradske jeftimbe dokazati, da je zavičajnik grada Zagreba ili da bar stalno boravi u Zagrebu i plaća gradske pristojbe najmanje 10 godina.

2. Isto tako imade doprinjeti pismeno uvjerenje zagrebačke industrijske ili zanatske komore, da je vlastan obavljati ili dobavljati raspisane radove i dobave. Time će se zapriječiti nadriobrt i nepovlasna trgovina.

3. Svaki preduzimač ili dobavljač, kojem će biti povjerena koja gradska gradnja, radnja ili dobava imade sa svojom jamčevinom obvezati, da će za sve povjerene mu poslove ili dobave, zaposlivati u prvom redu domaće radnike, koji stalno borave i stanuju u gradu Zagrebu.

4. Isto tako se imade svaki preduzimač i dobavljač obvezati, da će svima kod povjerenog mu gradskog posla zaposlenim i sudjelujućim radnicima isplaćivati nadnice u visini, kako je to ustanovljeno odnosnim kolektivnim ugovorom.

5. Kod gradskih gradnja neka se upotrebljavaju u najvećoj mogućnosti u prvom redu domaći podvoz sa konjskom spregom.

6. Ni jedan preduzimač ne smije izdavati povjerene mu gradnje nikom poduzetniku u subakord.

Umoljavamo Vas, gospodine pretsjedniče, da izvolite dobrohotno u cijelosti prihvatiti i uvažiti ove naše prijedloge, kojima je svrha, da se zaštite naši domaći zagrebački sugrađani, a time i naša domaća privreda: industrija, obrt i trgovina i naše vrijedno i marljivo radništvo.

Dokazano je nepobitno, da je zagrebački gradjanin raznim dažbinama državnim, banovinskim i samoupravnim u cijeloj državi najopterećeniji državljanin, pa je stoga pravedno i potrebno, da imade takodjer i prvenstveno pravo na uposlenju i dobavi kod radova i dobava iz rada u Zagrebu i zagrebačkim novcem.«

Izim ovih u predstavci opravdanih zahtjeva u obranu i za napredak zagrebačkog obrta trebali bi mjerodavni uvažiti i slijedeće:

Samo za sve veće obrtničke radove provadjati propisne javne jeftimbe, a kod manjih poslova tražiti neposredno iz najširih redova obrtnika izravne ponude. O svim jeftimbama i obrtničkim radnjama obavještavati i Zanatsku Komoru.

Kod svih zagrebačkih jeftimba zagrebačkim proizvadjačima davati prednost.

Putem jeftimba raspisane radove povjeravati najpovoljnijem nudiocu na osnovi s t v a r n e k a l k u l a c i j e, a ne usvajati u pravilu najniže ponude, jer ove mogu biti i nesolidne.

Preduzimanje jeftimbama povjerenih radova vršiti uvijek i uz sudjelovanje stručnjaka, koji će biti na poziv Gradske općine odredjeni od strane Zanatske Komore.

Ustrojiti kod Gradskog obrtnog odsjeka obrtno redarstvo za stalno pobijanje nadriobrta.

Obustaviti svako daljnje ustrajanje gradskih režijskih i zanatskih radionica (gradski majur itd.).

Postojeće Gradske zanatske radionice postepeno ukinuti.

Smanjiti na najmanje vršenje instalacije za privatni račun po Gradskoj električnoj centrali.

Povisiti taracovinsku uvoznino na uvoz iz vana dovoženih gotovih obrtničkih proizvoda (osobito građevinarskih).

Osigurati potrebnu glavnicu za potpuno dovršenje i unutarnje uredjenje Središnje produžne stručne škole na Savskoj cesti.

Znatno povisiti doprinos Gradske općine Zavodu za unapredjivanje zanatstva Zanatske Komore u Zagrebu za stručnu izobrazbu i savršenje zanatskih stručnih učitelja i učiteljica, jer se u protivnom slučaju na budućoj Središnjoj podružnoj školi ne će moći pravilno odvijati stručna nastava radi pomanjkanja prikladnih učiteljskih sila.

Osigurati u gradskom proračunu odgovarajuće potpore za unapredjenje zanatstva Zanatske Komore za priredjivanje izložbe umjetnog obrta u Zagrebu i u inozemstvu.

Provedbom ovih naših predloga, koje iznosimo pred donošenje gradskog proračuna, svakako će se podignuti i unaprediti naš obrt, koji je sada na žalost u jako lošem stanju, pak ga valja izdašno pripomoći.

Dr. F. D.

SLOBODIN LOPAŠIĆ U KRUGU SVOJIH PRIJATELJA*)

Historički osvrt na hrvatsku obitelj Lopašića. — Život i rad našeg žarkog domoljuba Slobodina Lopašića. — Tipičan primjer kako su naši stari živjeli i žrtvovali se za naše najviše narodne ideale. — Njihov idealizam neka služi i današnjoj generaciji uzorom.

Medju naše najstarije hrvatske ugledne familije spada i obitelj Lopašića. Po predaji porijetlom iz Bosne (iz grada Jajca), gdje su pripadali bosanskom praplemstvu, Lopašići (isprva su se pisali Lopaichi, kasnije Loppassichi) doselili su se prije više od dvije stotine godina u grad Karlovac. Ovdje su članovi te obitelji doskora zauzimali vidna mjesta u javnom i komunalnom životu, vazda istačući svoje hrvatstvo. Tako je u drugoj polovici XVIII. vijeka bio Mihajlo Lopaich, gradski fiškuš u Karlovcu i poznata ličnost. Njegov sin Mirko (Imbro) Lopašić, gradski vijećnik, pa onda gradski sudac i gradonačelnik grada Karlovca (1836.—1838.) značajna je figura svoje dobe i smatra se uz karlovačkog gradskog suca Josipa Žerjavića, podžupana Dolovca i Josipa grofa Draškovića, vlastelina rečičkog kraj Karlovca, jednim od glavnih preteča hrvatskog narodnog

* Ovu studiju o familiji Lopašić primili smo od g. Dr. Franje Deaka, hrvatskog publiciste, unuka Slobodina Lopašića, koji ju je napisao povodom članka o Augustu Dutkoviću štampanom u br. 10 naše revije, gdje se spominje Slobodina Lopašića, kao jednog od glavnih akteura kod političkog pokladnog korza god. 1863.

pokreta. Mirko Lopašić bio je vrlo naobražen čovjek, pravne je nauke svršio u Budimu, a za dobe Francuza u Hrvatskoj, kad je grad Karlovac bio glavnim gradom francuske Hrvatske unutar Ilirije, bio je veliki prijatelj Francuza i tada vršio dužnosti gradskog kapetana. On je mnogo prijateljevao sa francuskim dostojanstvenicima, naročito sa barunom Vienney-om, civilnim intendantom francuske Hrvatske, koji je stanovao na starodrevnom Frankopanskom Dubovcu-gradu i ondje priredjivao sjajne gozbe karlovačkim odličnicima. Pače i sam maršal Marmont vojvoda od Dubrovnika, generalni guverneur francuske Ilirije, mnogo je cijenio Mirka Lopašića, što mu je kasnije opet pod Austrijom bilo zamjeravano.

Mirko Lopašić istaknuo se je i kao dobar pjesnik, te je ispjevao mnoge pjesme u kojima je opisao raznovrsne dogodovštine onog vremena, a najviše se istaknuo u borbi za prava hrvatskog kraljevstva kao delegat grada Karlovca i hrvatski nuncij na glasovitim državnim saborima u Požunu. Tamo je uz vrlo talentiranog karlovačkog odvjetnika Josipa Štefanca, takodjer hrvatskog nuncija, u opsežnim govorima u klasičnoj latinštini, koji su tada pobudili nemalu senzaciju, ustao protiv uvadjanja madžarskog jezika u Hrvatskoj i inače gorljivo zastupao interese i prava Hrvata, što mu je pribavilo mnogo prijatelja i simpatija, — ali i neprijatelja u vladinim krugovima.

Prehladiv se na požunskim saborima, odnosno na dalekom i tegotnom putu do Požuna, umro je Mirko Lopašić razmjerno mlad u 52. godini svog života dne 31. siječnja god. 1838. i pokopan je u grobnici crkve Sv. Marije Sniježne pokraj grada Dubovca uz velike počasti i veliko sudjelovanje karlovačkog gradjanstva i prijatelja iz čitave Hrvatske.

U drugom braku sa Anom rodj. Dobrilović imao je Mirko Lopašić i sina Slobodina (Liberata), koji se rodio u gradu Karlovcu god. 1824. Kako je Mirko Lopašić ostavio iza svoje smrti prilični imetak (uz plemićko dobro Hrčić kraj Vinice na Kupi, velika polja i livade oko Karlovca te kuću u Karlovcu), njegova su brojna djeca mogla biti pristojno odgojena u hrvatskom duhu, pa su mu sinovi doskora zauzimali uvažene položaje u našem javnom životu. Tako primjerice sin Radoslav, zaslužni hrvatski historičar, bio je kasnije sucem u Severinu, Stjepko Ljuboje bio je vrlo nadaren pjesnik, dok je Ladislav (Lacko), koji se oženio Ivanom kćerkom Ambroza pl. Vranicani-Dobrinovića, vlastelina severinskog, bio takodjer sucem, a potjecao je iz prvog braka oca mu Mirka sa Franciskom rodj. Erdeljac, potomkom stare karlovačke obitelji.

Mladi Slobodin svršio je pučku i srednju školu kod Franjevaca u gradu Karlovcu. Zatim je polazio vojničku krajišku realku u Turnju kraj Karlovca, te postao pješadijskim časnikom. God. 1845. u ljetu bio je Lopašić u Zagrebu nekoliko dana i bio svjedokom potresne srpanjske tragedije na

Markovom trgu, prilikom instalacije bana grofa Hallera. Samo pukim slučajem spasio se je Lopašić od sigurne smrti, skočiv u jednu jamu na Markovom trgu, koja je služila za priredjivanje vapna, te je slučajno za ljetne sparine bila suha. U to doba bio je Slobodin kadetom u Slunjskoj pješačkoj pukovniji u Karlovcu. Nu vojničko zvanje nije mu nekako odgovaralo i on je nakon što je postao poručnikom, dobrovoljno istupio iz vojske i prešao u gradjanski život. Doskora oženi se Slobodin Lopašić sa Magdalenom Mišćinovom, nećakinjom bogatog novigradskog vlastelina pl. Haraminčića i steče po ženi lijepi imetak i imanje u Draganiću kraj Karlovca. Ovdje je nekoliko godina živio u najboljim prilikama, vodio veliku kuću pravog starog i otmenog hrvatskog grandseigneura, te primao i častio svoje brojne prijatelje, koji su dolazili i na očinsko mu imanje Hrčić. Sa Mišćinovom imao je Slobodin Lopašić dvoje djece: Vlastu, kasnije učiteljicu u Ludbregu, koja se isticala kao umjetnica na glasoviru i kao fina dama bila mnogo primana kod obližnjih vlastelina osobito kod conte Fanfogna, baruna Inkeya i grofova Draškovića, — pa sina Dušana, poznatog i zaslužnog hrvatskog novinara, jednog od glavnih pionira nauke dr. Ante Starčevića u hrvatskim krajevima, koji je dugo godina (od 1884. do 1919.) u Karlovcu izdavao starčevićanske tjednike »Svjetlo«, »Glasonošu« i »Slogu« i inače mnogo radio kao književnik. Dušan Lopašić odgojio je mnoge naše odlične novinare, ili je na njih imao znatnog utjecaja, kao nezaboravnog Vladimira Lunačeka, Milana Marijanovića i druge. Umro je god. 1921. u Zagrebu u Zakladnoj bolnici i pokopan je na Mirogoju.

Nakon jedva osamgodišnjeg braka, umrla je Slobodinu Lopašiću njegova prva žena Magdica i kako su znatni dio svog imetka za njezinog života potrošili, morao se je Slobodin Lopašić zbog obitelji ogledati za kakovim doličnim namještenjem, pa je stupio kao činovnik u službu zagrebačke županije, preseliv se u Zagreb. Bilo je to koncem petdesetih godina minulog stoljeća. Ovdje je kao udovac živio sa svoje dvoje djece u hotelu Pruckner u dolnjoj Ilici, gdje je unajmio dvije sobe. Za pristojan odgoj djece pobrinuo se je uz pomoć rodjaka, ali je doskora uvidio da se mora zbog djece ponovno oženiti i uzeo je za drugu ženu Dragojilu (Charlottu) rodj. Waldherr, rodom Bečanku, koja mu je bila susjedom, a njezin je otac služio tada kao činovnik kod vlade.

Slobodin Lopašić bio je veliki patriota i nemiran duh, te je često dolazio u konflikt sa svojim pretpostavljenima. Unatoč činjenice da je bio državni činovnik, on je mnogo prijateljevao sa svim ondašnjim opozicijonalcima i vidjenijim ljudima našeg javnog života, osobito sa Albertom Ognjanom pl. Štrigom, Perkovcem, Mažuranićem, Kukuljevićima, barunom Kulmerom, barunom Kušlanom, grofovima Draškovićima, Vranicanima, Gjurkovečkim i drugima. Svi ti i drugi naši domorodci one dobe sastajali

su se na česte domjenke po privatnim kućama, dogovarali se i kovali planove, kako će se oduprti Beču i Pešti, pa da hrvatskom narodu opet jednom zasjaju bolji dani. Rado su se šetali »južnom promenadom« (danas Strossmayerovo šetalište u Gornjem gradu) kad je bilo lijepo vrijeme, te se ovdje moglo često da vidi i Lopašićeva visoka, suhonjava pojava, vrlo inteligentnog lica sa naočalima, uvijek odjeven u hrvatskoj narodnoj surki, uz nerazdruživu pratnju njegovog bijelog pudla, zvanog »Samo. Tu su naši rodoljubi temperamentno debatirali i komentirali dnevne događaje.

Velikog župana Bogovića nije Lopašić nikako »šmekao«, pa kad bi ga iz daleka vidio, on bi sa svojim psom skrenuo u postranu ulicu, samo da ga ne treba pozdraviti. Bio je vrlo ponosan i samosvjestan čovjek, nepristupačan dnevnim intrigama, mrzeći servilne činovnike, pa kako je bio otvoren i odrešit, imao je težak položaj u službi, jer su ga svi poznavali kao žestokog opozicijonalca. Ban Levin barun Rauch takodjer mu je bio neprijateljski sklon, pa kad bi sa svojim tajnikom ban iz daleka ugledao Lopašića i druge naše domorodce kako šeću, znao bi tajniku na njemačkom jeziku primjetiti: »Kad tog Lopašića i Štrigu vidim, okrene mi se želudac!« Znao je Rauch zašto mu je Lopašić nepoćudan!

Iza smrti bana grofa Jelačića, kad je zasjeo na bansku čast general grof Coronini-Cronberg, naši su rodoljubi imali teške dane. Medjutim ih to nije ništa smetalo, jer su oni i dalje sačuvali svoje kranje opozicionalno držanje, jer pogotovo austrijskog apsolutizma nisu nikako mogli podnositi. Lopašić, Štriga, Gjurkovečki i Perkovac bili su oni, koji su se potajice dogovorili, da će opet »speljati« nekakovu psinu, samo da ozlojede vlastodršce. Tako su se oni jedne jesenske kišne noći, kad se mijenjala straža pred banskim dvorima, došuljali do dvorova i na vratima kredom napisali značajne riječi: »Ili Kranjac, — il Furlan, Coronini marš van!« Ne treba spominjati da su tu bile istrage i koješta, ali pravih krivaca nije se moglo pronaći.

Kad je došao za austrijskog ministra-predsjednika Schmerling, u koga su Slaveni isprva polagali velike nade, ali su se naskoro teško razočarali, jer je on bio tvorac austrijskog centralizma, koji je uveden god. 1861., i naši hrvatski patrioti u Zagrebu bili su do zla boga ogorčeni i tražili su svaki čas priliku, da to svoje krajnje nezadovoljstvo javno manifestiraju, da time pred svijetom dokažu kako su Hrvati sa ovakovim vladajućim sistemom nezadovoljni i traže izmjenu. Tako su odlučili da iskoriste u tu srvhu i pokladnu povorku (korzo) god. 1863. o čemu je u 10. broju revije »Zagreb« donesen opis i to u članku o Augustu Dutkoviću. Kod te epizode interesantno je spomenuti i neke detalje, koji u označenom članku nisu bili navedeni.

Slobodin Lopašić stanovao je tada sa svojom obitelji u staroj jednokatnici odmah pokraj Kamenitih vrati (danas Kamenita ul. br. 5), koja kuća stoji u vezi sa Šenoinim romanom »Zlatarevo zlato«. Lopašićevi stanovali su u prvom katu, dok je u dvorištu imao svoju radionu stolar Papeš. Nekolicina prijatelja Slobodina Lopašića, kao Gjurkovečki, Perkovac i Štriga došli su k njemu i ovdje su se obukli u krabuljna odijela, koja je priredila Lopašićeva supruga. Na glave stavili su si maske koje su prikazivale vola, konja, ovcu i tele, a na vratu su imali obješen natpis sa imenom kojega tadanjeg omraženog političara. Kočijaš, koji ih je imao da vozi po korzu, došao je sa svojim »landauerom« pred kuću, pa je i on bio obučen u crni elegantni »salon-rock« sa cilindrom na glavi i velikim crvenim maskiranim nosom sa naočalima. Veliku crnu svilenu kravatu vezala je osobno gdja. Lopašić i kočijašu oko vrata, što je kasnije moglo imati i za nju neugodnih posljedica.

Kad su svi bili gotovi, oko 2 sata poslije podne, odvezli su se kolima do Streljane, odakle je polazila pokladna povorka na pokladni utorak, ili »fašinski torak« dne 17. veljače 1863. preko Gornjeg grada i onda Dugom ulicom do Jelačićevog trga (»Harmice«), gdje su navedeni naši domorodci iskočili brzo iz kola, izvukli su sakrivenu lutku iz slame sa obješenim natpisom »Anton vitez Schmerling« i objesili ju na onaj kandelaber lampa, koji je stajao u središtu trga. Naravno, da je nastao grohotan smijeh sakupljene svjetine, koja je bila sva izvan sebe od veselja nad tom originalnom »huncutarijom«. Par dana iza toga provedena je stroga istraga, jer se i sam ban general Josip barun Šokčević za tu aferu zanimao (koji se je sigurno i sam kao dobar otadžbenik morao u sebi da smije nad tom lakrdijom, samo to nije smio da pokaže). I krivci su bili kažnjeni svaki sa nekoliko dana zatvora. Na raspravu bila je pozvana i gdja. Dragojla Lopašićka, supruga Slobodina, gdje je suočena i sa kočijašem, koji je uzviknuo: »Je nekaj, ta mi je milostiva vezala kravatl oko vrata«, što je naravno gdja. Lopašić zanijekala, da se ne bi reklo, da je i ona upletena u tu aferu. Kako su naši rodoljubi imali svestrane veze kod istražnih vlasti, osobito sa gradskim kapetanom, to je sve nekako još dobro prošlo. U zatvor slalo im je naše domoljubno gradjanstvo razna fina jela, vina i čak šampanjca, tako im nije ono par dana, koje su morali odležati kod »črlene lampe«, zlo prošlo. O tome se dugo godina prepričavalo u gradu Zagrebu i u čitavoj Hrvatskoj, pače se tvrdilo, da je netko kratko vrijeme nakon što je lutka bila obješena na Jelačićevom trgu i krabulje su se razišle, tu lutku potpalio, tako da je »siromak Schmerling« kao na lomači izgorio!

Kasnije je Slobodin Lopašić postao kr. županijskim arhivarom i bio doskora umirovljen zbog njegovog odriješitog opozicionalnog držanja.

Pošto je imao razmjerno malenu plaću i onda mirovinu, a privatni su mu dohoci takodjer silno spali, to je njegova supruga, koja je bila školovana učiteljica, doskora otvorila u zajednici sa gdjicom. Pluščec privatnu školu za djevojke u Zagrebu. Pored toga je Dragojla Lopašićka, znajući mnoge jezike, literarno radila i napisala mnogo pedagoških i inih članaka i rasprava, te sa francuskog prevela nekoliko djela za mladež, a tako je izdala u prijevodu i poznatu Ploetzovu francusku gramatiku sa riječnikom. Bila je i umjetnica u vezenju, te je izradila mnoge krasne vezene slike i zastava za naša društva (i za hrvatsko pjevačko društvo »Jeku« u Samoboru), te impozantnu gobelin-sliku biskupa Josipa Jurja Strossmayera (kog je Slobodin Lopašić osobito cijenio), po nacrtu svog muža, gdje na proplanku stoji biskup Strossmayer, a povrh njega lebdeća vila ga kruni lovor-vijencem (slika se nalazi u samostanu opatica u Djakovu), pa takovu sliku junačine Nikole grofa Šubića-Zrinjskog kao sa svojim vjernima provaljuje iz opsjednutog Sigeta. Ta slika nalazi se u vlasništvu obitelji pl. Adrowski-Unukić.

Pošto je doskora otvoren posebni stručni tečaj za vezenje na višoj djevojačkoj školi u Karlovcu (1878.) i gdja. Lopašić bude imenovana za prvu učiteljicu iz ručnih radova i francuskog jezika, to se je obitelj Slobodina Lopašića stalno preselila u staru domaju te obitelji — u grad Karlovac.

Slobodin Lopašić je već u Zagrebu poboljevao i manje ili više skoro sedamnaest godina odležao u krevetu, dok ga nije neumoljiva smrt pokosila u Karlovcu pred sam Božić god. 1885., gdje je pokopan uz veliko saučešće gradjana na katoličkom groblju u Dubovcu. I u Karlovcu bio je Slobodin Lopašić, uz ostalu svoju braću, suca Lacka, pjesnika Stjepka i povjesničara Radoslava, vrlo dobro poznata i istaknuta ličnost. Kad mu je bilo bolje, običavao bi šetati po promenadi, ili satima sjediti u kavani u tvrdji, gdje je sa svojim prijateljima na veliko politizirao i komentirao dnevne dogodjaje. Za doba svog bolovanja u Karlovcu, Lopašića je požrtvovno liječio veliki prijatelj njegove obitelji i inače odlična liječnik dr. Nemičić, sa kojim je kao takodjer oduševljenim domoljubom, znao Lopašić satima uz dobru kapljicu vina mješanu sa nekad poznatom »sodom-vodom ispod Kleka«, raspravljati o političkoj situaciji u domovini i u svijetu.

Slobodin Lopašić i ako je bio rijetko naobražen čovjek, nije poput svoje braće literarno radio ni šta napisao, pa je prava šteta, da se nisu mogli sačuvati memoari iz njegovog interesantnog života, koji bi za nas danas bili od neprocjenjive vrijednosti, jer je Lopašić aktivno i poletno sudjelovao gotovo u svim domorodnim akcijama tamo od god. 1852. pa sve do god. 1872. Čak i onda kada je već u Zagrebu poboljevao, nije odolio,

da danima kada se je bolje osjećao, sa svojim prijateljima izmijeni misli na dugim šetnjama po Gornjem gradu, sve do Okrugljaka, Štriginog posjeda, gdje je sa svojom obitelji često boravio.

Do svog posljednjeg daha ostao je odlučan i karakteran Hrvat sve uz cijenu gubitka službe i inih materijalnih dobara, jer po svome intelektu i sposobnostima, te rodbinskim vezama sa našim prvim obiteljima i mnogobrojnim prijateljima, mogao je on lako da zauzme koje daleko više i reprezentativnije mjesto, kad bi se bio bar donekle izmirio sa postojećim režimima, — ali sve to je on odlučno odbio i umro tako rekuć kao siromah čovjek, žrtvujući se za našu hrvatsku narodnu stvar. Od glave do pete idealista, Lopašić je uvijek zanosno radio za uskrsnuće naše neumrle domovine Hrvatske.

Karakter oca prešao je i na njegovog sina Zvonimira, poznatog našeg suca i juriste, koji je umro prije petnaest godina u Osijeku. Starija kćerka Lopašićeva, Zlata, svršena učiteljica, udala se je za profesora Matiju (Macu) Kovačevića, poznatu hrvatsku koreniku iz naše kršne Like, a mladja kćerka Bogumila (Bogica) za uglednog trgovca i posjednika Franju Deaka u Karlovcu. Obe žive još i danas kao udovice. Bio je još jedan najmladji sin iz drugog braka Branimir, koji je umro kao maleno dijete.

Druga supruga Slobodina Lopašića dugo je preživjela svog muža, te je umrla u 87. godini života god. 1925. u Karlovcu u kući svoje kćerke Bogumile. Za svog dugog života, posvećenog jedino radu u školi i obitelji, znala je Dragojla Lopašićeva mnogo pričati o svome mužu, našim rodoljubima i njihovom djelovanju u Zagrebu i Karlovcu, jer su s njima vazda stajali u tijesnim prijateljskim odnosima. Unatoč toga, da je bila rodjena i odgojena u Beču kao Austrijanka, isticala se je kao dobra Hrvatica kod svake prilike.

Danas je ostalo ime stare i zaslužne hrvatske obitelji Lopašića, nekada toliko brojne, samo na nekolicini potomaka i to na unucima Slobodina, a sinovima Zvonka Lopašića: Dr. Radoslavu Lopašiću, sveuč. profesoru i šefu živčane klinike u Zagrebu, na Božidaru Lopašiću, žandarmerijskom majoru u Skoplju, koji obojica imadu po jednog sina, te na Slavku Lopašiću, profesoru i sveučilišnom asistentu Zagrebu, sinu vijećnika banskog stola dr. Jeronima (Jerka) Lopašića i unuku Stjepka Ljuboje Lopašića, hrvatskog pjesnika i otadžbenika.

Ime Slobodina Lopašića današnja generacija ne pozna, ali će se ono uvijek časno spominjati, uz ostalu mu braću i oca Mirka, kao nekad članove one naše obitelji, koja je vazda i odlučno stajala na braniku drevnih prava hrvatskog naroda i kraljevstva, osobito pako u doba hrvatskog narodnog pokreta i u doba krutog austrijskog apsolutizma, odnosno centralizma.

DIPL. OPTIČAR

LICU UKRAS
OČIMA BLAGODAT
JESU NAOČALE Z
STRUČNE RADNJE

Buchbinder

ZAGREB, GAJEVA ULICA BROJ 2

Spectator :

Šetnje gradom dokonog purgera

213. Gledajuć kako naše seljanke po čitave pola dane uz hrpicu jaja ili 2,3 sira stoje u tržnici trateć skupocjeno vrijeme, poskupljujuć time i živežne namirnice, pa i trošeć za tramvaj, autobus itd., namiće nam se nehotice pitanje: zašto se ne nađe netko tko bi se latio posla da taj promet nekako organizira. Vidjeli smo u velegradovima evropskog zapada kako posebni maleni automobili ob noć ili rano u zoru obilazeć svaki svoj seoski rejon, sabiru u detalju pojedine vrste živežnih namirnica gdje onda seljanka, na poznati trub autosirene dodje ispred kuće, preda kokoš, sir ili šta već imade, ubere novac i — ostane kod kuće na radu (ili odmoru, kako već kad), a ne trči s tim sitnicama u daleki grad. Držim da bi to bilo provedivo, a na korist seljaka a i cijena, jer bi se štedilo vrijeme i vožnja. Pa i u nedjelju mogle bi se tržnice opet otvoriti, jer seljaka se to nebi ticalo, pošto ostaje doma. Gužva bi u tržnicama bila manja, jer bi se gotovo sve prodavalo u boksovima. Da se i kontrola cijena na taj način može lasnije, preglednije vršiti jasno je. Neshodnost pojedinačnog donašanja svakog komada sira, jaja, itd. do u samu tržnicu pred konzumenta, u današnje doba organizacija, sa svojim dosta nezgodnim nuzposljedicama mogla bi poslužiti povodom za takav pokus.

214. Zaista je osebujna naša navada kako posvuda velike i te kako potrebite i korisne kapije iliti dveri kod javnih i privatnih zgrada, čim su postavljene, odmah zabarikadiramo, samo da se ne bi nitko uzmogao njima poslužiti. To je jedna fiksna ideja, koja je prešla kod nas već u običaj. I ne možda po nekom dogovoru, već onako: a priori! U ovim smo redcima već opetovano imali prigode da na to skrenemo pažnju pitajući se uzalud: z a š t o to biva? I nema tu razlike medju zgradama: državnim, banovinskim, gradskim, svuda jedan te isti »princip«. Pogledajmo malo: Zgrada poreske uprave u Trenkovoj ulici, golema kapija zabrtvena hermetički. Kod stare pako financijske zgrade u Demetrovoj ulici na uglu Opatičke, isto. Obrtna škola. Glavna pošta srednji ulaz, Glavni kolodvor istočni ulaz u blagajničku dvoranu, Sreski sud: ima tri kapije u Amruševoj ulici, od kojih je desna pretvorena u trafiku, lijeva se nikad ne otvara već decenijama, a samo je srednja na polak otškrinuta. Kapija pak u Petrinjskoj ulici zatvorena je i pretvorena u mesnicu. Palača okružnog suda: tri kapije, od tih samo jedna otvorena i to na polak. Gradska vijećnica imade troje dveri od kojih su obje u Freu-

denreichovoj ulici i Kuševićevoj, vazda zaključane. Pače i Policija zatvorila je ulaz sa glavne kapije u Petrinjskoj ulici. Nije se za čuditi što manastiri, na pr Isusovački, Pavlinke, itd. ostaju zatvoreni, jer to spada u kloštar. Ali i samostanska škola, izgradivši pred neko vrijeme sjevernu dogradnju u Gundulićevoj ulici sa ogromnom kapijom, nije znala drugo šta, no li da onu kapiju u novoj zgradi, čim je dograđena, jedanput zaključa i tako ostavi za uvijek! I nehotice se čovjek pita: Čemu se uopće i prave kapije? Zar ne bi bilo jednostavnije i jeftinije da ih se ne pravi. Gledao sam na Uskrs kako se hiljade vjernika gura, tiska pri izlazima iz crkava kroz ona uzana, poluzaškrinuta vrata, koje su mase uza to bile smetane i potiskivane još od oba postrana mlaza ljudstva, dolazeća iz pokrajnih lađa crkve. Kakvo bi bilo psovanje, kad bi na pr. jedan arhitekta doista projektirao javnu zgradu ili veliku crkvu onako, kako se via facti rabi: naime tek jedna vrata i to od pola do tri četvrt metra široka, jer kod samo jednog otvorenog krila to u stvari i ne predstavlja drugo. Onda bi sve diglo kuku i motiku na osnivača: kako se može takva šta tijesna, nepodesna i opasna projektirati, i ne bi mirovali dotle, dok se vrata ne bi proširila na dvostruku mjeru, da se onda ali odmah zabrtve i tako trajno ostanu.

215. U neposrednjo blizini dječjeg igrališta na Krešimirovom perivoju primjećuje se navlastito ljeti za sparine jedan tako penetrantan zadah, da bi to trebao i naš gradski fizikat da prošnofa. Jednako iz obližnjeg dvorišta južno od perivoja, a između ulica kraljice Jelene i Tržnice dopire vonj nekog smetišta, šta li, koji se ondje primiješa miomirisu onih lijepih zasađenih biljaka i cvijeća.

216. Ne bi li se pretpotopna kola, kojima, s ubavim zvonovima poput švicarskih rasnih stada proviđeni smetnjaci, idilički dozivaju kuhinjske Sirene, i uz odgovarajući miomiris obavljaju svoj važni poziv, doista dala nadomjestiti podesnijim, bržim i higijenskijim patent-autokamijonima, kakva posjeduju i mnogo manji gradovi u vanjskom svijetu. Mnogi su gradovi s uspjehom uveli i zatvorene cijevine za ispražnjivanje smeća, drugi opet sagorijevaju, krematiraju otpatke, proizvađajući koristan gjubar. U mnogim krajevima grada napušteni su oni patent-poklopci kao i poluautomatska kola, pa se to sve obavlja kao za vrijeme vlade Ramzesa II

216a. Kod predstave »Gospodskog djeteta« vidjeli smo kako je kazališni pozornik iliti scenograf postavio u pozadinu, valjda u vidu da po mogućnosti »vjerno« dočara okolinu gradskog centra, jednu sliku prikazujući katedralu. Kod toga je imao smolu da ju nacrta tako nevješto i regbi djetinjasto, da oba krovna šiljka (Turmhelme) čuče uprav neposredno na samoj prvoj velikoj galeriji, u istoj razini sa onim srednjim zabatom koji obilježuje iza nje stojeću crkvenu lađu. Čitav dakle uspravan dio do kvadratične, i dalje gore onaj s urom do 8-erokutne galerije, te prelaz fijalama u 8-erobridnu krovnu piramidu, što čini u visini pola tornja, jednostavno je ispušten. Tko je to »namolovao«, nije nikad ni pogledao katedralke. Još je nezgodnija omaška kod Popovog Turnja, koji čini kroz tri slike t. zv. prospekt u Šenoinoj »Ljubici«. Ti se činovi zbivaju u jednoj kući na Kipnom trgu, pa se to izričito i htjelo da prikaže. Prospekat prikazuje međutim Popov Toranj onaki, kakav je (nažalost) danas, dakle s onom nagrđenom nadogradnjom, koju je kupolu itd., kako svi znamo, dalo izvesti Hrv. Prirodoslovno društvo radi astronomskih motrenja, nastojanjem pok. prof. Kučere, i to prvih godina 20 vijeka, nekako, ako se pravo sjećam, oko god. 1905, dok se čin Šenoine komedije, kako proizlazi iz teksta, zbiva 1865, dakle oko 40 godina ranije! Držimo da bi gosp. Upravnik trebao na to da skrene svoju pažnju i da se to popravi. Ovakovi anahronizmi nisu na uhar iluziji: da se uživljavamo u milje starog Zagreba.

217. Nedavni žalostan kriminalni slučaj, potaknuo me ponovno na pomisao: ne bi li bilo i kod nas najuputnije (kaošto je to sprovedeno i u drugim kulturnim državama),

da se dokine samo dostavljanje g o t o v i n e po novčanom pismonoši u stan naslovnika. Jer ništa lakše: nego da takav gangster, košto se faktično i zbilo, sebi samome pošalje na pr. 10 dinara, u doba oko prvoga, ili inače kad je novčni promet jači; pa dočekavši nedužnog listonošu, zatuče ga i odmagli s njegovom torbom i državnim novcima. Ako ne bismo htjeli oboružati i opremiti ove organe poput šerifa u Wildwest-Arizoni, pa da se onda razvijaju cijele bitke: pif-paf, što će možda gdjekome izgledati i romantično, kaubojski, ali je manje preporučljivo za civilizaciju. U kratko, najpodesnije jest: da poštar uopće dostavlja tek doznake ili avize, s kojima naslovnik kod blagajne označenog pošt. ureda, uz propisnu legitimaciju iznos jednostavno podiže. Probatum est.

218. Bilo bi zanimivo da netko izračuna, koliko se ljudi godišnje i n e h o t i c e besplatno vozi tramvajem, za jakog prometa, kad navale pašažeri, pa su kondukteri zaokupljeni študiranjem karata: gdje je prelaz, kamo se putnik želi da vozi, koji je datum, koliko je sati, gledanjem na uru itd. Svaku kartu mora 4—5 puta skrižirati. Vidjeli smo kako su neki sasma nedužni, otmjeni putnici morali iznova plaćati kartu ili izlaziti, buduć im je kod prelaza kondukter pronašao da je rok vremena (mislim 1 sat) određen za iskorišćenje vožnje plus prelaza, bio n a v o d n o istekao, a u istinu pak bio se prvi kondukter »Im Feuer des Gefechtes« kod stavljanja križića zabunio i prekrižio 9 mjesto 10 sati ili slično.

Kazat će se da je ovo nemoguće, da za ono naša publika nije dosta zrela itd., itd. Ne tvrdim da smo toliko moralno uznapredovali kaošto na pr. Englezi ili Nijemci, gdje na tramvaju više uopće konduktera nema, već svatko ubacuje kod ulaza, u jednu na platformi pričvršćenu škramblicu, a karte se i ne izdaju: svatko se vozi dokle treba i silazi. Da on d o i s t a i ubaci svoj novac, za to jamči: prvo njegovo poštenje (na koje se sitnim jednim nenapadnim natpisom i apelira), a osim toga drži ga na pravom putu i obzir prema promatrajućem ga krugu suputnika, a to dostaje. Ipak bi se moglo i kod nas nastojati iskoristiti jedinstvenost tarife za direktnu i prelaznu vožnju, kao što je netko ovdje već predlagao bio, naime tako, da kondukter izdaje svakom putniku jedinstvenu kartu za dinar i po. Karta važi za izravnu vožnju: kuda i kamo ti je drago, dakle u najgorem slučaju do konačne stnice (Endštacije kako se lokalizmom kaže). N i k o g a n e z a n i m a: kamo se voziš i odakle. S v a k a k a r t a vrijedi za prelaz, a da je takav iskorišćen, pozna se po tome, što ju prelazni kondukter z a d e r e: Gotovo! Stav je tehničke provedbe, kako se sprčava da netko ne bi idući dan nastavio vožnju, kao da je prelaz sad tek iskoristio. To se dade spriječiti: na pr. napadno preštampanom cifrom datuma kad je karta kupljena. A da će netko iz »športa« spremati karticu do istoga datuma slijedećeg mjeseca, nije vjerojatno. Pa i tada je šteta od eventualnih ovakih »švarc-putnika« još uvijek manja od one, koja nastaje od neplaćenih vožnji, dok je kondukter zaokupljen študiranjem: kolendara, ure, stanica, te njihovim prekrižavanjem.

Alternativa: Mogle bi se pokusa radi uvesti i dvojake karte: bijele po d i n a r za direktnu vožnju, i na pr. crvene po 1 i pol dinara za prelaznu. Tada bi poticaj za ponovnu ev. doloznu upotrebu iste karte bio puno slabiji, jer napokon zbog pola dinara... Jedino bi ovakovi »amateri« mogli pokušati, da na pr. idući dan tek izrabe pravo prelaza umjesto odmah. No i to bi se dalo (pretiskom datuma preko cijele karte, spriječiti.

219. Kad se naš gost Lindberg prošetao gradom, a naši mu špisbirgeri toliko dodijavali da je uprav glavom bez obzira pobjegao iz Zagreba, jamačno je imao prilike da vidi i tu jedan komadićak svog Wild-westa, nešto ala Arkansas, kad je zavirio u onaj prolaz ili ulaz u birtiju Gaj u Gajevoj ulici, na jedno 50 koračaja od Jelačićevog trga, gdje pečenjari na otvorenom peku meso; dim se puši, miris širi, purgari postajkuju, guštiraju se, padaju primjedbe: sve poput čadorja urodjenika na Novoj Gvineji, o čijem sam životu nedavno čitao u nekom putopisu. Spremajmo, gospodo, ovakove živo-

pisne prizore za seoske crkvene zborove, uz gajde i tambure. Haj, kolo se vije, narod jujuška: Evala, nema tu fajde! Tamo je to zgodno, originalno. Ali naš gradski centar neka bi ostao domenom otmjenosti i tihe skladnosti. U Dubrovniku takva šta pred Gospom Dubrovačkom ili Svetim Vlahom? Nemoguće!

220. Kad vijavica ili vrtuljak vihra dune, poigravajuć se onim uličnim smećem, prašinom, papirićima kojekakvim, čikovima, otpacima, slamom, lišćem i bogtepitaj čime još sve, čovjek se i nehotice mora da zapita: O t k l e toliko smeća? Tko i z a š t o odbacuje toliko papira po ulicama? Imali smo nešto kao skroman početak t u l j a c a za odbacivanje otpadaka, pače su takvi, — neukusno bome dosta, — bili pričvršćeni naokolo uličnih kandelabera (umjesto cvijeća, košto drugdje, na pr. u Beču postoji), potonjih je s pravom, nestalo. Ali danas može svatko, kome bi na pr. redar spočitnuo, da odbacuje smeće po cesti, da ga zapita: a kamo da ga stavim? Mislimo, da jedno 100 komada takvih, nenapadnih, ali ipak lasno pronalaživih tuljaka dobro bi došlo, to već zato, jer bi tada naš redar dotičniku odgovorio: »Evo, gospodine, tamo!«

221. U Austriji i Madžarskoj vidjeli smo, kako stražar, kad vidi da na pr. jedna starica, ili možda mlada majka s djetetom, želi da prodje na veoma prometnom mjestu preko ulice, (kod nas: na pr. palače Singer na otočni peron Jelačićeva trga, ili kod Nikolićeve ul. itd.) — on učtivo ponudi starici ruku i izvede ju fino i kavalirski preko ceste. Ili mladoj gospodji pomogne time, što joj jedno ili dvoje djece prevede, odnosno i prenese preko. Ne bi li se takva šta u novootvorenoj policijskoj školi, moglo usput da predoči nadobudnim kandidatima »javne bezbednosti«?

222. U Beču počeli su uvadjati zimske kabanice, ogrtače itd. sa iznutra na potstavi fotografskim putem kopiranim slikama vlasnika, a da bude propaganda bolja, kazališta itd. za ovako obilježene komade ne traže garderobne takse. Svrha vježbe je naravski ta da se izbjegnu, odnosno onemoguće u posljednje doba toliko raširene garderobne kradje. Predlažem da se kod nas pokuša, slično košto to banke rade s uložnicama, upotreba lozinki. Riječ, cifra ili drugo šta, ušita u potstavu ili džep, a poznata samo vlasniku, imade da ga verbalno legitimira pred izdavateljicom.

223. Nedavna teška nesreća povodom sudara vlaka s autobusom u Lepoglavi, pri čem je životom stradalo nekoliko omladinaca, dovodi nas na pitanje: zašto naš Samoborac nema kod križanja s cestama nikakovih brklji? Što se drugdje dogodilo, pa navlaš iz istog uzroka, lasno se može desiti i kod nas. Trebali bismo da iz ovakovih prežalosnih slučajeva crpimo bar neke pouke. I ako je Samoborac malen, ipak dosta je omašan da nekoga unesreći, košto je to bio slučaj s pok. Monsignorom Miljanom, kog se mi stariji još dobro sjećamo.

224. Nerazumljivo je, kako se mogla podijeliti stambena dozvola vlasniku jednokatnice kraj broja 6 u Kozarčevoj ulici, kad mu fali na balkonu ograda ili balustrada, već ima samo nekakve pilove, nu bez spoja, kroz koje otvore od preko 1 do 1 i pol m širine sasma lasno može netko kad istupi iz sobe na balkon, pasti s prvog kata.

225. Jedna je gospođa dobronamjerno predlagala, da se iz pedagoških razloga uklone s drogerija i ljekarna reklamni napisi »Ollagum...« i stave na diskretnija mjesta. Možda bi bilo opravdanije da se to učini s onim mladim parom, štono tako čeznutljivo pruža ruke za planetom ili zvijezdom, koja nosi natpis »V i - H a - G é«! Trebalo bi doista voditi računa i o mladim, osjetljivim dušama. No to su dokumenti materijalističkog vremena u kojem živimo.

226. Na kraju Radničkog dola bila je zamišljena (a i provizorno već uređena) mala tratinica sa par klupa, kojoj se obradovasmo, držeći da će to biti zametak budućeg perivoja. No eto jada iznenada! Mjesto je zapušteno, korov bujno raste, ogradica je poraskidana, a klupe nitko više ne posjećuje. Zašto se na to zaboravilo?

227. Onu javnu uru na Kaptolu, koja otkad je premještena sa ugla pred Bolléovim »dvorcem« na zapad ispred Barlèove kurije, stalno pokazuje već 2 godine na 12 sati, trebalo bi kao jednu nakaradu odanle uopće maknuti. Sad se k tomu pridružilo i razbijanje stakala da slika bude svršeno u stilu. Pa već blizina najveće crkve u našoj domovini trebala bi da ulije mjerodavnima malko bar respekta pred onim mjestom. Sjetimo se, da s v a k i stranac koji dođe u Zagreb, onuda proći m o r a ! Sapienti sat.

228. Trebalo bi malko cenzurirati i naše male oglasnike. Nedavno smo čitali kako »jedan 17-godišnji gentleman traži poznanstvo slobodoumne mlade dame«. Oglasi kao: »gospodja ili gdjica, taka i taka, (slijedi opis) moli starijeg gospodina za zajam od 200, 400, itd.... Din. Povrat po dogovoru«, ili: »da joj pomogne sa... Din, voljna sam ev. i vratiti«. Ili kako: »fifica, rasna kujica traži časno poznanstvo foxteriera, adresa pod br.«

229. U Hacovoj ulici između Palmotićeve i Vrhovčeve fali podostatan broj stabala s obje strane. Možda je i njih upropastio nedovoljno šupereni (dihtovani) plinovod?

230. Pruge 10, 11 i 14 jesu vrlo jako frekventirane, što pogotovo dolazi do neprilika i opasnih tiskanja uslijed pomanjkanja prikolica, koja, kako smo obaviješteni, ne mogu iz tehničkih razloga da tamo saobraćaju. Kad uz to nahrupi po desetak i više redarstvenih stražara na platformu, vožnja je jedna kutija sardina. Mislimo da bi se tuj moglo naći lijeka možda na taj način, bar kod 10 i 14 koje ne voze na groblje, da se nova kola snabdiju tako zvanom »i m p e r i j a l o m« košto je to na pr. u Parizu, gdje onda mladi svijet popne se na krov tramvaja i tamo vozi. To bi po svoj prilici išlo i bez povećanja režije, t. j. ličnih izdataka, jer bi kondukter mogao svakome i tako kartu izdati, no svakako bi u glavnom, pa i kod dva konduktera režijski trošak ostao skoro isti, a guranja ne bi bilo. U mnogim gradovima takove su krovne platforme uvedene, a općinstvo se njima i te kako rado služi. Zračni pako vod mogao bi se na to pruzi malko i povisiti.

DRUŠTVENE VIJESTI

75. godišnjica Dragana viteza Trnskoga

Dana 23. studena t. g. u našim je društvenim prostorijama svečanim načinom proslavljena 75. godišnjica rodjenja posljednjeg potomka naših Ilira sina pjesnika Ivana viteza Trnskoga, Dragana, velikog župana u miru.

Dvorane Trgovačkog doma bile su pune naših članova a kao gosti bili su i izaslanici Društva Podravaca na čelu im g. šum. inšpektor g. ing. Kolibaš. Predsjednik društva dr. Cuculić Tomo biranim i lijepim riječima pozdravio je svečara i u svome je govoru istaknuo veliki i čvrsti značaj slavljenika, koji je uvijek i kao aktivni državni činovnik bivše Austro-Ugarske monarhije ostao uvijek i u svim prilikama Hrvat. Dragan vitez Trnski kao sin svoga velikog oca znao je uvijek svojom prirodjenom finoćom i taktičkim nastupanjem mnogu oštricu ranijih državnika uperenu na Hrvatski narod odbiti.

Zatim je u ime Društva Podravaca zanosnim riječima pozdravio slavljenika ing. inšpektor g. Kolibaš, koji je istaknuo sve vrline Dragana viteza Trnskoga koje je on naslijedio od svoga pjesnika oca, koga je odnjihala majka na podravskom seljačkom tlu u lijepoj Rači, gdje i danas ima seljaka koji mahom nose ime Trnskoga.

Da proslava bude povezana uspomenama na ono vrijeme kada je Dragan vitez Trnski kao povjerenik za Bogoštovje i nastavu kod bivše Hrv. Slav. dalm. zemaljske

vlade blagotvorno djelovao u korist Hrvatske Thalije, otpjevao je veteran naše opere g. Tošo Lesić svojim još uvijek prekrasnim glasom nekoliko prelijepih pjesama uz odličnu pratnju kompozitora g. Luje Šafraneka Kavića.

Zatim je grad. por. savjetnik u m. Ivan Ulčnik održao vanredno uspjeli govor u komu je podvukao, da se danas slave zapravo tri jubileja: Godine je 1837. mjeseca svibnja prviputa je u Danici Ilirskoj štampana pjesma Ivana viteza Trnskoga velikog Ilirca, a godine 1887. dakle prije 50 godina proslavljena je 50 godišnjica toga početka pjesničkog rada oca našega slavljenika, a mi danas eto slavimo uz to i 75 godišnjicu života Dragana viteza Trnskoga.

Govornik je opširnije prikazao neke manje poznate karakteristike iz života pok. Ivana viteza Trnskoga, a naročito njegovo blagotvorno djelovanje na hrvatskog bana Josipa baruna Jelačića, kome je Ivan vitez Trnski bio duhovnim vođom u narodnim pitanjima. Velika je njegova zasluga, da je ban Jelačić od carskog generala postao velikim hrvatskim banom. Povezavši rad oca s također blagotvornim radom sina govornik je istaknuo, da se naše društvo veseli da među svoje članove može ubrojiti i našeg slavljenika, koji svakom prilikom kao aktivni odbornik društva radi punim srcem za ciljeve našega društva.

U čast slavljenika odeklamirao je član društva hrv. glumac Slavko Velić zanosno i umjetnički Šenoine »Kamene svatove«, pak je svojim umjećem do suza ganuo slušatelje.

Još su slavljenika pozdravili u ime krasnog spola potpredsjednik ing. Šega, a gg. Hartl i Neferović u ime privrednika pa je svojim poznatim humorom završio čestitanja naš stari purger inžinir Jurica Šen.

Potom se slavljenik Dragan vitez Trnski svima zahvalio dirljivim govorom, koji je bio prožet pjesničkim mislima u kojima je on povezao svoju mladost, zrelu dobu i današnju svoju čestitu starost, naglašujući, da je vazda bio vođen mislima i čuvstvima svoga oca, koji je živio i radio kao Hrvat — Ilir za sreću i procvat Hrvatskog naroda!

Razdragano članstvo je burnim povlađivanjem popratilo svršetak govora i tada otpjevalo nekoliko budnica, koje je spjevao Ivan vitez Trnski. Zatim se razvila ugodna zabava pak je tako na doličan način naše društvo ispunilo svoju dužnost prema svome revnom članu zaslužnom Hrvatu Draganu vitezu Trnskome, kome neka dobri Bog udijeli još dugi niz godina uz puno zdravlja i snage, da i dalje poradi djelotvorno na privrednom podizanju našega naroda.

S.

LISTAK

Marijan Trepše i njegova izložba. Koncem mjeseca listopada izložio je Marijan Trepše svoje najnovije radove u Ullrichovom salonu. Izložba završila je s potpunim uspjehom i smatra se, da je to bila njegova najuspjelija izložba. Nama je ovoga puta naročita dužnost, da se na tu izložbu posebno osvrnemo, jer Marijan je Trepše pravi Zagrepčanin i revni član našega društva a svojim je umjetničkim radovima dolično zadužio naš dragi Zagreb ne samo u domovini, nego i u inozemstvu, osobito u Americi.

Na izložbi poredalo se pred našim očima tridesetak, u boji i temperi, u nekoliko mjeseci izrađenih slika. Naš pokojni slikarski mecena Izidor Kršnjavi, bio je ljuti pro-

»RUBENS« umjetnički nakladni zavod ŽIVKO CVIJIĆ
Zagreb, Jurišićeva ul. 3.
Preporuča svoje bogato skladište slika i okvira.
Specijalno uramljivanje gobelina.

tivnik slikara, koji su brzo radili. Volio je, da slikar svoje djelo izrađuje nekoliko mjeseci pa i godinama i tvrdio je — moguće za onda s pravom — da se samo na taj način mogu slikari približiti velikim majstorima renesanse i baroka. No Marijan Trepše nije bio savremenik Kršnjavoga, ali smo uvjereni, da bi se taj veliki pokojnik i strogi sudac domaćih umjetnika o njegovim radovima samo pohvalno izrazio, kakogod je Trepše predstavnik linije »fa presto«.

Usprkos, da Trepše brzo stvara, njegove su slike razrađene u tančine (rebra suncobrana na portretu broj 12); perspektive prirode geometrijski su precizne (More — slika broj 12) a kolorit odaje velikoga majstora (Mrtva priroda — škarpina).

Trepše je čarobnjak kolorita! S lakoćom bira boje, koje su jake, žive, svijetle, efektne — ali ne nametljive i uvijek oku ugodne. Kao da ih je skupljao s ptica i cvijeća u divljim prašumama žarkoga ekvatora. Zato se i svaka njegova slika može gledati deset, dvadeset i trideset puta, a oko otkriva uvijek svježe i nove boje. Trepše ne oponaša nikoga, nije pod utjecajem nikakove škole, ne slijedi nikakav pravac. Trepše je u koloritu individualan. Đak svoje vlastite škole!

Od izloženih radova vanredno su uspjeli: »Ribar kraj čamca«; ta slika sigurno nije u brzini rađena, jer su potrebne odulje studije, da ribarevo lice dobije onako sjetan, zabrinut i umoran izražaj. »Ribar s psom«; opet isto sjetno i umorno lice, u kojeg upire oči pas vučjak, izrađen izvanrednom crtačkom vještinom. Taj nas pas podsjeća na precizne crteže životinja slavnoga majstora rane renesanse Vittori-a Pisanella. Čini nam se, da je prošlogodišnji Trepšeov Ribar s psom bio ipak bolje kompozicije, jer mu je široko more bila pozadina.

Slika »Modela« na krevetu, potsjeća nas na neku modernu ali još uvijek pikantnu Helenu Fourment. Tik uz model naslikao je umjetnik jedan malen genre-motiv: u glinenom lončiću nekoliko svojih već prilično otrcanih kistova, koji čekaju financijski uspjeh izložbe, da budu zamjenjeni novima. Portret »Dame sa suncobranom«, kojoj je slici umjetnik valjda nehotično dao ime: »U suncu«, te »Dame sa skrštenim rukama« prvorazredne su umjetnine. Kad gledamo ova dva portreta, možemo mirne duše reći: »Trepše iako nije izraziti portretista, ovi mu ipak najbolje uspjevaju. Prirođenom vještinom polazi mu za rukom, da na malome platnu prikaže velike portrete i čitave modele. Slike broj 6 i 17 »Dva su parobroda« u škveru; bijeli i crveni. Crveni navlastito upada u oči, jer je minijum njegova trupa naravan a usto i slikarski efektan.

»Zaljev Korčule«: tu vidimo, kako se zelenilo prirode i modrina mora stopa u savršenu zelenkastu boju bez napadnih i nepotrebnih prelaznih nijansa. »More«: da ova marina nema moderni kolorit, mislili bi, da je to djelo francuskoga klasicizma. »Mrtva priroda«, škarpina, to je do danas jedna od naših najboljih mrtvih priroda, kojom bi se ponosile i velike svjetske pinakoteke. Nabavljena je za našu Modernu galeriju slika. I kad čovjek gleda tog škarpina, jedva se suzdrži a da ne klikne u imperativu: »stavite ga na gradelu!«

Prostor nam ne dozvoljava, da se osvrnemo i na ostale izložene radove. To su već učinili zato zvaniji kritičari umjetnosti u našoj dnevnoj štampi i u časopisima. Svakako moramo priznati, da nas je ova izložba iznenadila kvalitetom i kvantitetom.

Kad je Marijan koncem mjeseca lipnja stresao sa sebe kazališnu scenografsku prašinu i pretvorio se u »buržuja«, koji će domalo na plaži hrvatskoga Jadrana provoditi divne sunčane dane u plandovanju, nismo se nadali, da će toliko raditi. Tim više, jer su njegove putne pripreme bile časkom gotove: bazarski kovčeg iz fibra, kupljen za 69.— dinara, u kojeg je na brzu ruku strpao nekoliko rekvizita: paletu, »švimhozne«, limenu kutiju s bojama, četiri kile »Rabusovog jegervuršta«, nekoliko kistova, oveću bocu Šimencova rizlinga, čarape i dva vruća bureka. I pred odlaz opraštajući se reče: »Bogati zutra rajžam na more i če bum dobre volje bum katkad po platnu malo prčkal«.

I ovo je njegovo prčkanje dalo krasan rezultat: tridesetak prvorazrednih umjetnina. Ali mi bi se Zagrepčani veoma radovali, da nam Marijan, kao pravo zagrebačko dijete, do godine priredi jednu specijalnu izložbu Zagreba: zagrebačku okolicu, zagrebački život, zagrebačke tipove, zagrebačke portrete a navlastito pak, da nam prikaže socijalni život Zagreba.

Znademo, da se Marijanu život na plaži sviđa, da mu prija paški sir, frigani zubatac, trogirski pršut i crno korčulansko vino, koje ga osvježuje i inspirira za stvaranje ljepih marina, ali mislimo, da bi jedna izložba zagrebačkih motiva imala za njega kud i kamo veći financijalni uspjeh i da bi na njegovim slikama bilo »prišpendlano« mnogo više onih čarobnih etiketa — »prodano«! **V. K.**

Iz umjetničkog života. U mjesecu studenom bila je kod Ulricha otvorena Krušlinova izložba slika. Samo tridesetak radova, pola u ulju, pola u akvarelu, ali listom takove umjetničke kvalitete da se bilo doista teško odijeliti od tih krajolika. U obim je tehnikama Krušlin savršen majstor: svaki mu potez kista štono se veli »sjedi«! Sve sami naši dragi, domaći hrvatski krajevi pri pogledu kojih ti se oko srca hvata neka intimna toplina: Savske sive, šutljive vrbe što se ogledaju u zastajalim vodama, sniježne poljane u posavskim dubravama, jablani i breze našeg prigorja, sutoni i jutra povrh kojih plove čas tmurni, čas prozirni oblaci, a napokon osobito krasni motivi iz našeg makarskog primorja, shvaćeni realistično doduše, ali skroz umjetnički i sa crtaćeg kao i koloristićkog gledišta uprav mala remek djela. Boje su u Krušlina zagasito-diskretne, ugađaj mu je više moll nego dur, daljinogledi bude u posmatrača neku sjetu, koja ali nije šopenska, već joj ne fali optimizma. Pored sveg savladavanja i uljenom i vodenom tehnikom, ipak držimo da je Krušlinov talenat jači u akvarelu, tu on upravo osvaja i sižeom i obradbom. Jedan užitak bijaše ta mala izložba, a nadamo se da majstoru od kog očekujemo još mnoga zrela djela, nije uzmanjkalo ni materijalnoga uspjeha, što mu svakako od srca želimo. Izložba bijaše dnevno puna posjetilaca koji nisu štedili priznanjem, a tako i valja! **Sp.**

Slika Zagreba god. 1689. Ovu je zanimljivu, a donekle i čudnu sliku priopćio kranjski povjesničar J. W. Valvasor u svome djelu »Die Ehre des Herzogthums Krain, Laybach 1689.« Valvasorova slika sastavljena je za pravo od dviju slika: gornja prikazuje slobodnu kraljevsku varoš na brdu Gradcu; a druga, dalnja, varoš na Kaptolu. Dok se u prirodi

ZA NIKOLO I BOŽIĆ najprikladniji dar **»ZLATNO PERO«**
Specijalna i stručna trgovina **STANISLAV ŠILC** Varšavska 3 (Prolaz Balkan kina)

Slika Zagreba g 1689. Dverce s kulama još potpuno sačuvano. Nekoć je bila kula na ulazu bez krova, kao i ona kod Kamenitih vrata. Potanji opis ove slike nalazi se na strani **376.** (Iz zbirke g. prof. Szabo-a.)

Kaptol prostire istočno od Gradca, udešeno je na skupnoj slici tako, kao da Kaptol stoji južno i na podanku Gradca, po prilici ondje, gdje je u istinu podgradje Ilica, kojeg na ovoj slici uopće nema. Risač je čitav Kaptol premjestio s istoka na jug jamačno zato, da mu slika ne bude preduga, a ipak da u što većem mjerilu prikaže poglavite zgrade u Zagrebu.

Gornja slika prikazuje južnu i istočnu stranu slobodne kraljevske varoši, ali dosta skraćeno tako, da se ističu samo one zgrade, koje nadvisuju varoške zidine. Na južnoj strani vidi se jugozapadna četverouglasta kula, onda samostan Kapucina s crkvom, zatim zgrada Malih poljskih vrata (Dverce) s četverokutnom kulom, nadalje okrugla kula, i napokon jugoistočna kula.

Istočna strana još je jače skraćena: tu se vidi prošireni samostan Isusovaca s crkvom i zvonikom sv. Katarine, onda zgrada Kamenitih vrata, iz kojih vodi puteljak nizbrdice; sva ostala fronta od Kamenitih vrata do Popovog tornja stegnuta je tako, da se vidi samo nedavno (g. 1650) sagrađeni samostan opatica sv. Klare s crkvom sv. Trojstva (dovršenom tek god. 1669). Zvonika crkve sv. Marka nema na slici, jer je on za požara god. 1645. i 1674. jako stradao, te je u ovo doba bio još u razvalinama.

Dolnja slika prikazuje poglavito stolnu crkvu sv. Stjepana sa zvonikom, koji bi god. 1643. dograđen i god. 1683. olovnim pokrovcem snabdjeven. I biskupski dvori prošireni su prema istoku, ali još nijesu doprli do jugoistočne kule. Istočna ograda naokolo crkve stoji kao i pred pedeset godina.

Potanje opisao je stare slike grada Zagreba prof. Gjuro Szabo u svojoj radnji: »Slike grada Zagreba iz četiri stoljeća«, koja je štampana u časopisu »Savremenik« od g. 1914. (Vjekoslav Klaić: »Zagreb«.)

Društveni izlet na Sljeme priredjen je 24. listopada. Naše ovogodišnje izlete započeli smo pohodom našeg Sljemena, (zvano pravim imenom Bliznica), na Petrovo ove godine. Drugim pohodom Zagrebačke gore Medvednice zaključili smo svoje ovogodišnje izlete. Sljemenski je izlet bio odlično organiziran u tri velika autobusa tvrtke »Jadran expres« (vlasnik g. Bilbija). Organizaciju je rukovodio kao po običaju naš agilni »Reizemaršal« član g. Slavo Sova. Autobusnim izletnicima priključilo se je dosta pješaka, te članova u svojim autima. Ukupno bilo nas je preko 120. Naročiti bio je užitak, koji su nam priredili naši mali umjetnici Zagrepčani i Zagrepčanke. Sudjelovanje ovih mališana, te naše nade i budućnosti, unijelo je neku prijatnu intimnost, koju smo svi ugodno osjećali.

Kada stigosmo pred reprezentativni »Dom gradskih namještenika« dočekala nas je glazba, a društveni pretsjednik dr. Cuculić pozdravio je sakupljeno članstvo. Zatim su članovi poduzeli šetnje po gori, a najveći se broj uputio u sljemensku kapelicu k službi Božjoj, koju je odslužio otac dr. Grim. Iza toga pošlo se je objedu, kojeg nam je član g. Petanjek doista ukusno priredio i sve nas odlično podvorio. Iza objeda otpočeo je program koji je priredio naš agilni član g. Došek, a koji izvedoše mali Zagrepčani. Četirigodišnji Borivoj Kresnik lijepo je odeklamirao poznatu pjesmu »Ja sam Hrvat«. Verica Frković recitirala je krasno Šenoinu pjesmu »Zagrebu«, Ajkica Kerhin sa Fredijem i Nevenkom Došek sa puno su razumijevanja recitirali zajednički Šenoinu pjesmu »Smrt Petra Svačića«.

ŠEŠIRI za gospodu B. Bijelić, Masarykova 12

Veliko je veselje pobudila i petgodišnja Marica Dančević-Šega, unučica našeg potpretsjednika, koja je na svojoj harmonici dražesno i sigurno (bez treme!) odsvirala naše popevke »Meknite se vi gore«, »Još Hrvatska« i ostale. Naravno, da su sve male Zagrepčane-umjetnike razdragani slušatelji nagradili oduševljenim odobravanjem. Sada zaredaše zdravice. Naš potpretsjednik ing. Šega nazdravio je Hrvatskoj Domovini, koja se sa zagrebačke Medvednice vidi u punoj svojoj krasoti. Odličan naš ilustrisimus Dragan vitez Trnski nazdravio je prisutnom krasnom spolu.

U to bude zapaženo, da je u prostorije došao dubrovački biskup dr. Josip Carević, koji se nalazio u Zagrebu na biskupskoj konferenciji, pa je tom zgodom htio upoznati krasote naše zagrebačke gore. Odlični pridošlica bude pozvan u našu društvenu sredinu i od Zagrepčana srdačno pozdravljen. Biskup dr. Carević se isto tako iskreno zahvalio, te u svom domoljubnom govoru nazdravio Zagrebu kao hrvatskom središtu. Potpretsjednik Ulčnik nazdravio je našoj hrvatskoj Ateni Dubrovniku, koji je kolijevka najvećeg hrvatskog pjesnika Ivana Gundulića. Pretsjednik dr. Cuculić zaključnom zdravicom završio je ovu ugodnu priredbu, te svima zaželio da se opet zajedno nađu sretno i zdravo na izletima u budućoj godini.

O tom sljemenskom izletu donijeli su i zagrebački dnevnici pohvalne prikaze.

Ovakovi se izleti priredjuju u duhu naših pravila, a članstvo ih je veoma dobro prihvatilo, pa su ovi izleti uspješna propaganda za »Društvo Zagrepčana« i njegove ciljeve. Dužnost nam je, da time i na godinu nastavimo, te da tom prilikom posjetimo i sve ostale krajeve naše lijepe Hrvatske domovine. —a.

Zagrebački kavanari, svratištari i gostioničari u prošlom vijeku. — U »Jutarnjem Listu« od dne 26. svibnja 1935 priopćio sam članak: Iz staroga Zagreba. Statut i stanje gostioničarskog i kavanarskog društva u Zagrebu iz god. 1862. Zagrebačke gostionice prije 100 godina. Dne 29. rujna 1935. priopćio sam drugi članak: Iz staroga Zagreba. Najstarije gostionice u Zagrebu koncem prošlog stoljeća. Još prije toga dne 13. studenoga 1929 napisao sam u »Jutarnjem Listu«: Gostionica Katice Gregoričke — najstarija gostionica u Zagrebu, na koju je replicirao neki »Navi« u »Jutarnjem Listu« 3. studenoga 1929 te Ivan Peršić u svom članku Zadnja birtija Pod Zidom, u »Hrvatu« god. X. broj 2768, što sam ja opet sve prikupio u članku: Gostionica Katice Gregoričke, najstarija gostionica u Zagrebu, u našem časopisu Zagreb god. IV. 1936 str. 123—127. Tu je donesena i slika Gregoričke te konstatovano da je njezina gostionica Pod Zidom postojala još od početka XIX. stoljeća.

Kasnije pronašao sam još mnoge druge zagrebačke birtije i kavane, a kod toga pomogao mi je poglavito savjetnik g. Ivo Ulčnik, koji je u gradskom arhivu proučavao spise o našim starim purgarima.

A sada navest ćemo što smo pronašli: Kavana Ljudevit Piantowski spominje se već god. 1821 u Gornjem gradu u staroj Dvorani, danas palača stola sedmorice. Kazališna kavana u Gornjem gradu na uglu Gospodske ulice i Markovog trga postojala je već god. 1832 pod imenom »Teater Kafeehaus, bürgerlicher Kafeesieder Jakob Leiben«. Kasnije je bio vlasnikom te kavane A. Renner a god. 1875 preuzeo ju je Vilim Gröller iz Beča, koji je bio kavanar kod »Cara Austrijskog« u Ilici. Gostionicu »Zlatnoj košarici« na uglu Vlaške i Ružićne ulice uz kuću Gogolje, koja je danas porušena, držao je u 70-tim godinama birtaš Andraš Venko. Karlo Rosenkranz imao je gostionicu u Gornjem

SPECIJALNA TRGOVINA **RUKAVICA** **LJUDEVIT POLLAK** ILICA 2 Vlastiti proizvod.

gradu u 60-tim godinama pod imenom »Hrvatska narodna sloga«. Kasnije je bilo tamo spremište starog kazališta. Kavanu »Fortuna« u Gornjem gradu na Markovom trgu imao je u 60-tim godinama kavanar Sengeval. Njegov sin bio je računarski činovnik. Istodobno bila je u Vlaškoj ulici kraj crkvice Sv. Martina gostionica »Medičarski podrum« ili »Methkeller«, gdje su se održavale noćne zabave i plesovi, a osobito za karnevala maskerade. U Novoj Vesi uz kapelu Sv. Dižmuša bila je gostionica Medarić, glasovita za kortešacija za gradske i saborske izbore. Na uglu Medulićeve ulice i Ilice bila je u 60-tim godinama gostionica »Zum nassen Fetzen«. Ludvig Laferl imao je kavanu »Europa« na Jelačićevom trgu. Senečić bio je gostioničarom Kazališne kavane u 60-tim godinama.

God. 1865 bili su krčmari: Pavao pl. Lentulaj na Kapucinskom trgu br. 3, Antun Streim na uglu Ružićne i Jurišićeve ulice, Ivan Gaizer u Vlaškoj ulici 90 uz krčmu Janka Karasa, koji ju je zatvorio, Pavel Jellačić kod Sv. Ksavera 12, Barbara Crnčić u Petrinjskoj ulici br. 2, Kukavec Ivan na Savskom predgrađu br. 25 i Albert Štriga vlasnik Okrugljaka u Vlaškoj ulici br. 7, Tomo Šambula preuzeo je kavanu i gostionicu »Ka kavenom vrelu« u Ilici 31, od bivšeg gostioničara Ladislava Papa, Petar Petroci dao je u zakup svoju krčmu, koju je već 30 godina vodio Ivan Reichard u Dugoj ulici br. 1, Karl Uhrl fijakerista u Savskoj sada Frankopanskoj 9, Cunić Antun u Petrinjskoj br. 43, Anselmo Löhr bivši konobar u Beču u Tkalčićevoj ul. 32, Pehar Antun iz Krapine otvorio je gostionicu »K sidru« blizu obeliska, koji je stajao na trgu pred crkvom sv. Martina u Vlaškoj ulici, Marković Josipa u Kamenitoj ulici br. 13 u kući Miroslava Eisenhuta, Stjepan Tkalčić u Kipnoj ulici, sada Dugoj 36, Nikola Matešić opančar u Novoj Vesi br. 72, gdje je kasnije bila gradska ubožnica, Juraj Ivić krčmar u Zagrebu već od god. 1851 u Donjoj Ilici br. 58, Paulina Rauch na Jelačićevom trgu, gdje je sada palača Singer, imala je već krčmu od god. 1859 u Andrijevićevoj kući u Ilici br. 37.

God. 1866 bili su krčmari: Ivan Láa preuzeo je kavanu od Šambola u Ilici »Ka kavenom vrielu«, Janko Mudrovčić trgovac na Novom trgu sada Zrinskom gdje je bila gostionica »K vuku«, a danas sreski sud, Juraj Gregorić u Petrinjskoj ulici broj 6, Gregor Sattler napustio je gostionicu u Savskom predgrađu 37, Mališeg Terezija udova u Vlaškoj ulici 33, Vinko Arko kućevlasnik u Novoj Vesi 27, Josip Herdvig pekar u Vlaškoj 133, Matija König u Gornjoj Ilici u Kipahovoj kući, Martin Gorenec u Petrinjskoj ulici 29, Pavao Antolić preuzeo krčmu od krojača Gjure Eggi u Petrinjskoj 26, Franjo Mihaljević preuzeo gostionicu u hotelu »K caru Austrijanskome« u Ilici br. 4 u kući od Manojla Pristera, Janko Verban krojač i krčmar u kući Janka Gorenca u Novoj Vesi 86, Janko Mačefat na Novom Trgu kasnije Zrinjevac 16, Vjekoslav Švelić u Vlaškoj ulici, Ivan Kaurić remenar i krčmar u Nikolićevoj ulici 15, Julijana Jeglić kućevlasnica u Dugoj ulici br. 1, Ana udova Fašin u Nikolićevoj ulici br. 13, Antun Jagatić na Potoku, sada Tkalčićeva 45.

God. 1867 bili su krčmari: Gjuro Gavella u Gornjoj Ilici u kući Brzeca (sada br. 84 braće Gross), Tomo Balog ključar kod biskupa Ivana Kralja na Potoku u vlastitoj kući, sada Tkalčićeva 55, gdje je prije bio krčmar Franjo Servenin, Josip Buharić kućevlasnik i krojač u Vlaškoj ulici br. 108, prije Marija Verban, Anto-

SALON ŠEŠIRA E. FEGIĆ Zagreb, Radićeva (Duga) 12
podružnica: Mesnička ulica 1
Donosi uvijek najnovije modele.

nija udova Rober na Kaptolu 77 u vlastitoj kući, Mate Petras mlinar kod Sv. Ksavera kasnije Mlinarska cesta br. 17 na posjedu opata Pogledića, Ivan Osvald imao je gostionicu u Ilici »K ugarskoj kruni« (sada »Lovački rog«), Adolf Betelheim na Jelačićevom trgu u vlastitoj kući, Antun Novotny u Opatičkoj ulici 17, Regina Singer pserelila svoju kavanu iz Petrinjske ulice na Jelačićev trg br. 25, Franjo Krežma vodio je kavanu i slastičarnu na Jelačićevom trgu u Pristerovoj kući br. 23, gdje je prije bio Gjuro Weiss, Ivan Sitar slaninar u Marovskoj ulici broj 12, Rupeck Rosina Ferrari na Zrinjevcu br. 20, na uglu Nikolićeve ulice, Gašpar i Ana Mahne u Frankopanskoj 14, bivša Savska.

God. 1868 bili su krčmari: Carl Richter u Sladovićevoj kući u Mesničkoj ulici pod imenom »K lipi — Zur Linde«. Prije je vodio istu krčmu u Nikolićevoj ulici br. 14 pod istim imenom, Antun Kocijan kod Sv. Duha — Ilica br. 216, Ivan Koller u Svilarskoj sada Preradovićevoj ulici br. 34, Lavoslav Pauličić imao je kavanu u Gornjem gradu na Dvercih — Strossmayerovo šetalište — u zgradi realke, koju je prije imao Weiss Gjuro, Marija udova Mayer imala je krčmu i svratište na Jelačićevom trgu br. 20, gdje je bila trgovina Gnezda a kasnije gostionica Tolović, Kramer Vjekoslav otvorio je kavanu kod Pruknera u Ilici, barun Levin Rauh imao je krčmu u vlastitoj kući u Savskoj cesti sada Frankopanskoj ulici br. 18, gdje je imao i trgovinu drva na veliko, Ditmajer Josip u Jurjevskoj ulici br. 47 u kući Franje Urbana, Petar Rath u vlastitoj kući u Klesarskoj sada Dalmatinskoj ulici br. 14, Halm Vjekoslav na Zrinskom trgu, Bazzoli Giuseppe posjednik kuće i vinograda u Ilici br. 168 koji je bio i poznati friser na Jelačićevom trgu u bolnici »Palancegara«, Regvart Ladislav imao je krčmu na Ribnjaku br. 16, Ivan Ponderk u Novoj Vesi br. 59, Josip Beštek kućevlasnik u Vlaškoj ulici br. 139, Julije Kuhn imao je kavanu »Dalmatinski podrum« u Medulićevoj ulici 5, Naum Malin kod Sv. Ksavera na vlastitom posjedu, Grga Šušković u Bolničkoj ulici gdje je sada Kukovićeva kuća, Mato Sladović u Lovačkoj ulici sada Mesničkoj br. 6 u vlastitoj kući, Franjo Stiegler u Marovskoj ulici, Franjo Tepaj kućevlasnik u Kožarskoj ulici, gdje je danas kožarnica, grof Samuilo Keglević držao je kavanu u vlastitoj kući u Ilici br. 39, danas Rabus, koju je vodio Weiss Gjuro zajedno s krčmom.

God. 1870 bili su krčmari: Andrija Jakčin u vlastitoj kući u Vlaškoj ulici br. 74 gdje se nalazi sada policajna vojarna, Rosenkrantz Dragutin kavanu i gostionicu u svratištu »K caru Austrijanskom« u Ilici, sada Kastner i Oehler, Marija Šenzug kantinerica u Građanskoj kasarni u Petrinjskoj ulici imala je krčmu u Petrinjskoj ulici u Gorenčevoj kući br. 29, Ferdinand Peharnik držao je krčmu »K Medvedgradu« na Potoku sada Tkalčićeva ulica br. 52, koja je bila iz redarstvenih obzira zatvorena; kanonik Ivan Miković sa Kaptola br. 25 imao je krčmu u Novoj Vesi br. 24 (sada porušena), koju je vodila Terezija Štagl, Franjo Jagatić u vlastitoj kući kod Sv. Ksavera br. 4, Petar Gorenec krčmu u vlastitoj kući u Vlaškoj ulici br. 95, Rath Petar u vlastitoj kući u Ilici 55 imao krčmu »Žutom lavu — Zum gelben Löwen«, Liebald Vinko mesar držao je gostionicu »K Fortuni« na Markovom trgu, koju je prije imao Ivan Oswald. U kući Ivana pl. Šuškovića je krčma gdje. Rauth kasnije »Zlat-

CVJETARNA
GABRIČ-FÜRST
MASARYKOVA 17
TELEFON 58-19
i JURISIĆEVA 6
TELEFON 84-64

noj košarici«, Aleksander Horvat imao je krčmu »Kapitolijumu« u kući Eduarda Peškea na Potoku — Tkalčićevoj ulici br. 21, Venzel Hopfinger imao je krčmu u kući Matilde Šviglin u Ilici br. 160, Ferdo Šnap držao je krčmu u Kožarskoj br. 60, koju je vodila Matilda Pfeifer, Ignac Pick poznat pod nadimkom »Šmrkavi Nacek« držao je krčmu u Vlaškoj ulici br. 113, Ivan Medarić krojač i krčmar u Vlaškoj ulici br. 12, a poslije je imao gostionicu u Novoj Vesi br. 2, Stjepan Malecki u Jurjevskoj ulici broj 9, poslije je imao gostionicu na Paromlinskoj cesti »K gradu Trstu«, Franjo Herrman imao je krčmu Na potoku, kasnije Tkalčićeva 32 »K trim putnicima«, Vjekoslav Krammer zakupnik svratišta i gostionice »Bijelom volu« — »Zum weissen Ochsen« te kavane kod Pruknera u Ilici od g. 1869—1871 preuzeo je ove godine gostionicu »K jagnjetu« u kući Mirka Karasa u Nikolićevoj ulici. Antonija udova Mundjak otvorila je kavanu u Gornjoj Ilici, Rudolf Wurm vodio je kavanu u svratištu Pruknera u Ilici poslije Krammera, Franjo Rogel vodio je krčmu u Gornjoj Ilici, koju je vodila prije Josipa Hlebić. Na Južnom kolodvoru bila je renomirana restauracija, gdje su se dapače i obdržavali plesovi.

Ovaj iskaz svakako je vrlo zanimljiv, jer nam prikazuje da je već u prošlom vijeku bilo vrlo mnogo kavana, gostionica i krčma po Zagrebu, a zanimljivi su i njihovi napisi, koji su obično uz hrvatski nosili i njemački napis. Većine tih gostionica je već nestalo. Malo koja se je do danas sačuvala kao i imena njezinih vlasnika, medju kojima je takodjer bilo mnogo doseljenih Nijemaca. Kavane nisu još bile mnogobrojne ali ih je ipak bilo u svakom dijelu grada, koji je onda brojio kojih 30.000 stanovnika. Medju inim vidimo da su i aristokracija i svećenstvo imali svoje gostionice, koje su naravno vodili njihovi poslovođe.

Na koncu zanimljivo je konstatirati da je u siječnju godine 1866 izdana prva dozvola za vožnju omnibusom i to Dragutinu Rosenkranzu, koji je smio prevoziti goste sa kolodvora Južne željeznice u svoje svratište »K janjetu«. Ujedno je dobio dozvolu da smije uz ovaj omnibus rabiti u istu svrhu i posebna svoja kola za prevoz gostiju. Omnibus bio je dug, ljeti otkriven, zimi pokriven, a u njemu je moglo na dva nasuprotna sjedala sjediti do 20 osoba. Ovim omnibusom vozilo se je (za 10 novčića!) ljeti i na kupalište u Trnju, koje je vodio stari Hutterer sa suprugom. Kasnije je Hutterer premjestio ovo kupalište kraj Savskog mosta, gdje ga i danas vode Gospodarićevi, kao nasljednici pok. Hutterera.

Priopćio **Dr. Bučar.**

V Međunarodna izložba umjetničke fotografije. Tečajem mjeseca listopada priredio je zagrebački »Fotoklub« u Umjetničkom paviljonu V. međunarodnu izložbu umjetničkih fotografija. Kako je ova izložba za našu fotografsku umjetnost od velikog značaja, to je za naš Zagreb tim vrednija. Možemo se ponositi da smo u ovoj umjetnosti tako lijepo napredovali. Fotografsko amaterstvo nije bilo kod nas do pred rat jako razvijeno. Bilo je pojedinaca koji su kao amateri postigli lijepih uspjeha, ali sve u zatvorenom krugu. Tek poslijeratno napredno vrijeme izbacilo je mnoge amatere, koji su snažnim korakom i velikim razumijevanjem počeli gojiti fotografsku umjetnost.

Prije nego što ćemo izložbu opisati, osvrnut ćemo se i na prošle kod nas priređene fotografske izložbe.

God. 1910 priređena je u Zagrebu prva fotografska izložba, kod koje su sudjelovali samo domaći amateri. Ta izložba nije bila samostalna, već u zajednici s nekojim slika-

Monika Veliki izbor muškog i ženskog rublja te prikladnih darova za Božić. Članovi D. Z. 10 % popusta. **Nikolićeva 6**

rima, a pod vodstvom »Hrvatskog društva umjetnosti«. Tom je zgodom priređena i izložba umjetničkih slika. Uređivanje izložbe preuzeo je profesor Menci Klement Crnčić.

Godine 1913 u mjesecu prosincu priredilo je »Hrvatsko društvo umjetnosti« prvu međunarodnu fotografsku izložbu. Ovu izložbu organizirao je poseban odbor, koji se je sastojao od: dra Ferde pl. Mixicha kao pretsjednika, dok su odborski članovi bili: Kamilo Bošnjak, Klement Crnčić, arh. Julio Deutsch, dr. Artur Schneider, Antun Stiasni, ml. i dr. Oskar Weiss. Na 30 studenoga 1913 izložbu je svečano otvorio pretsjednik Hrvatskog društva umjetnosti dr. Izidor Kršnjavi. Hrvatsku vladu zastupao je dr. Stjepan Tropsch, pretsjednik odjela za Bogoštovlje i nastavu. Velikih zasluga za priredbu ove izložbe imao je tadanji profesor povijesti i umjetnosti dr. Artur Schneider. Odaziv bio je odličan.

God. 1935 priređena je prva Sveslavenska fotografska izložba pod vodstvom zagrebačkog »Fotokluba«.

God. 1936 priređena je fotografska izložba kao IV međunarodna.

Međutim sada ćemo iznijeti naše utiske o V Međunarodnoj izložbi umjetničke fotografije:

424 komada izloženih objekata ne ubrojivši mnogobrojne revije i ostali literarno-propagandistički materijal na svim jezicima.

U toj množini snimaka teško će se snaći i amateur-stručnjak, a pogotovo laik. Tim većma jer su priređivači izložbe kao principium individuationis postavili jednu sasma spoljašnju stranu, naime porijeklo ili državu, odakle je dotični izlagač. Po našem bi mišljenju bilo shodnije da se za osnovu razvrstavanja uzela koja od b i t n i h oznaka slike, na pr. tehnika izradbe (brom, platin, sjaj, matt, gumitisak, tonanje itd.), ili pako još jednostavnije po granama: krajolici, portreti, genre, štimunzi, oblaci, marine, tehnika, mikrofoto i egzota. Tada bi snalaženje u tom moru slika bilo lakše a i pouka, koju crpimo iz ove nadasve uspjele i na visini stojeće izložbe, bila bi jača, jer bi se lakše impresionirala posmatraču. Toliko bez zamjere, na adresu samog kluba.

Inače svakako izložba pruža ponovan dokaz za staro iskustvo, da zapravo od jedne stvari ponajčešće najmanje razumiju oni, čija je zapravo profesija, tako na pr. i od fotografije: fotografi od zanata. Amateri su i jedino amateri bili promicatelji napretka u tehnikama, u izboru prekrasnih motiva, zapanjujućoj igra svjetla i sjene, i sijaset još drugih iznenađujućih novotarija. Već odavno je fotografija (ako se tjera ozbiljno) prestala biti u rukama pravoga amatera puki šport, već je to prava u m j e t n o s t. Treba samo dobro promotriti one kontraste, one sjajne svjetle zrake što bliješte, one poput noći tamne duboke sjene, pa bezbroj nijansiranih polusjena, suptilnih prelaza kroz čitavu ljestvicu sutonskih polusvjetla, pa da se shvati, koliko i što je sve objektiv kadar da dočara na ploču. Uvaži li se uz to, da su skoro sve slike, (a sa vrlo malo iznimaka kontaktičnih) — sve sama uvećanja, to nam se priznanje neumornom radu i konstruktera leća, i njihovih umjetničkih primjenjivača ukazuje tek u »pravom svjetlu« kako bi se reklo.

Oteško bi bilo, pače skoro nemoguće ulaziti u tančine, ili napominjati pojedine autore ili čak slike. Tek s ponosom možemo istaknuti da su n a š i d o m a ć i, u prvom

Albini
TRGOVINA MUZIKALIJA I KNJIGA
UL. BAR. JELAČIĆA 3, TEL. 89-78
Veliko skladište nota za poduku i svih ostalih muzikalija, kao i muzičkih knjiga.
Prodajemo i kupujemo antikvarne note.

redu dakako Zagrepčani, svakako među najboljima, te nimalo ne izostaju za inozemcima, koji se, uz bogatija materijalna dabome sretstva još i dulji niz godina bave fotoamaterstvom nego naši. Pa ipak su naši izvrsni. Koli u krajolicima, toli u portretu, dok se kojekakovim mikro- i ostalim egzotičnim extemporacijama na tom polju, za sad. čini se, (velim na sreću) još ne bave. Od inozemaca vrsni su naši prijatelji Talijani osobito u portretnim grupama, Švedi (dječje slike), Japanci (Žanr-slika žetelice, i slične), te Česi, Englezi, Austrijanci. Osebujna je ljubav nekih Amerikanaca za romantiku (ruševine, dvorci, mjesečine, Hu!) a Nijemaca za tehničke detalje, i mikroskopiranje životinja i bilinskih detalja, kapljica rose itd. Naši su izložili od svega ponešto. Donekle je osebujno da je izložen samo j e d a n seljački motiv (moleće kumice), a upada u oči i pomanjkanje lijepih akata, što na pr. osobito Englezi nadasve kultiviraju i vole.

Sve u svemu: jedna uspjela i poučna izložba. Samo bismo jednu malu zamjerku učinili: Da je od onih 4 i pol stotine slika recimo jedna trećina izostala, pa da se izložilo oko 300, dojam bi bio jači, a čovjek bi izišao iz paviljona manje izmoren.

Mi bi našem agilnom zagrebačkom Fotoklubu preporučili da se prigodom priredbe slijedeće fotografske izložbe sjeti i starih zagrebačkih fotografa. Među najstarije zagrebačke fotografe svakako spada J. Strohberger. U »Agramer Zeitungu« 1 kolovoza 1846 oglašuje Strohberger da je u Poštarskoj ulici br. 72 (sada Opatička 11), otvorio atelier gdje će na način Daguerreotypije praviti slike dapače i u bojama. Jamči za sličnost i trajnost slika. Jedan snimak stajao je 4 do 6 for. Strohberger je tu novotariju naučio u Beču. Snimao je po danu pri svakom vremenu u zatvorenom ili otvorenom prostoru. Dvojbeno je, da bi se još danas našla koja Strohbergerova fotografija. Čini se, da ova novotarija nije naišla na odaziv, pa se iza god. 1846 o Strohbergeru više ništa ne čuje

Fotografiranje naišlo je na veće razumijevanje u petdesetim godinama prošlog stoljeća, kada se je tom novošću počeo u Zagrebu baviti fotograf Franjo Pommer. Sigurno je, da bi se još danas kod starih zagrebačkih obitelji našlo dosta Pommerovih slika Pommer je svoj atelier imao u Viećničkoj ulici br. 10. (Te kuće više nema, srušena je pa je na njenom mjestu prigrađeno Gradsko poglavarstvo). Pommer već 1855 u »Narodnim Novinama« oglašuje fotografiranje. Njegove fotografije bile su izložene na zagrebačkoj izložbi 1864. Zatim bi se našlo fotografija N. Mayera, koji je 1863 imao atelier u kući Ivana Leutza u Ilici br. 574, (sada br. 33). Još postoji velika množina fotografija Ivana Standla iz Mesničke ulice, (sada br. 9). Kasniji fotografi braća Varga u Ilici br. 34 te njihov nasljednik Weinrich, zatim Mosinger, ostavili su množinu dobrih fotografija. Ovakove fotografijske starine, koje su tako ugodno povezane sa prošlošću Zagreba, bilo bi vrijedno na izložbi javnosti predočiti. Time bi dokazali kako su Zagrepčani već prije 70—80 godina imali razumijevanja za fotografiju. **S. U.**

ŠIVAĆI STROJEVI SVJETSKOG RENOMEJA

za kućanstvo i obrt. Dugoročna otplata, umjerene cijene, pismena garancija, stručna podvorba. Stari strojevi se uzimaju u proturačun. — Rabljeni odnosno djelomično otplaćeni strojevi uz odgovarajući popust.

»VESTA«, Zagreb, Draškovićeva 9 - telefon 70-20.

Izdavač »Društvo Zagrepčana«. — Odgovorni urednik Stjepan Stiegler, grad senator, Solovjevljeva ul. 16. — Uredništvo i uprava Ilica 28/II. kat. Tel. 47-80. — Tiskara »Tipografija« d. d. u Zagrebu, Preobraženska ul. 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska c. 47

Konačno se ipak moram odlučiti da kupim najnoviji model

»PHILIPS«

RADIO APARATA

kod

»SIMFONIJA«

Tratinska cesta 32

jer tamo ću dobiti aparat uz tjednu OTPLATU OD DINARA 34'—

Muško i žensko rublje

veste
čarape
rukavice

///

najjeftinije samo kod:

Perković

Jurišićeva 25

SLJEME

u poduzećima **Mirka Petanjka** t. j. u domu **Gradskih službenika,** u privremenom skloništu, u pensionu **Prekratić** i u gostionici kod **Sv. Jakova — uvijek** divljač svake vrsti. — **Domaće** krvavice, jeternjače i pečenice, isto tako i domaće suhe kobasice, kao i ostali **gurmanski** specijaliteti. — **Pension** od Din 50—70 dnevno.

Za mnogobrojni posjet moli

MIRKO PETANJEK
Sljeme

Trebate

li za zimu elegantnu ***kabanicu u najmodernijoj tkanini*** *uz nisku cijenu, kupujte kod*

Konfekcije

Favorit *Ilica 21*

Članovi Društva Zagrebčana popust!

3% 3%

DRVO-UGLJEN-KOKS

Kupujete najpovoljnije kod Zagrebačke drvare

H. MALVIĆ

Sinjska 6 Tel.: 39-69

STAKLANA VJ. FRANZ, Zagreb

Preporuča za vjenčane i božićne darove veliki izbor novo prispjelih garnitura za jelo, za čaj i kavu, prvoklasni porculan najbolje marke.

SCHOTT & GEN. JENA Durax GLAS

JEFTINE CIJENE!

GRADJANSKA PROIZVODNJA SODA VODE

JOSIP KRČELIĆ, ZAGREB

LAGINJINA UL. 29 TELEFON Br. 66-14

Skladište mineralnih voda i osvježujućih bezalkoholnih pića.

Elegantna moderna odijela i ogrtače za gospodu, mantle i kostime za gospođe.

Izradjuje brzo i solidno krojačka dvorana

G. HORVATEK

ZAGREB, Frankopanska 1 I. kat. Tel. 95-54

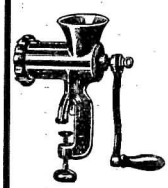

Mervar i Hodniković

ZAGREB.

sada PETRINJSKA 3

Najveći izbor. Najsolidnije cijene. Najkulantnija podvorba.

Kućni i uredski namještaj najbolje i najjeftinije

BOTHE i EHRMANN

Savska cesta 31

Braća KASTL, GAJEVA UL. 26 Telefon br. 56-93

veletrgovina svih vrsti domaćih i desertnih vina, naravnog vinskog sirćeta, malinovog soka i svih vrsti žestokih pića, kao i našim domaćim pjenušccm.

U slučaju potrebe elektroinstalaterskih radnja i popravaka, nazovite

»ELEKTRO VOLTA«

Ilica 29. ZAGREB Tel. 74-96

Kupujte kod naših oglašivača!

Likeri
Pokorny

Trgovina speceraja i delikatesa
Braća Veselinović, Zagreb
Trg Kralja Petra br. 12. **Telefon 48-06.**
Preporučujemo svoje bogato skladište. — Cijene umjerene. — Robu dostavljamo u kuću.

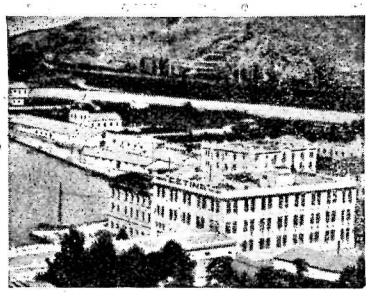

»CETINA«
TVORNICA TJESTENINA I KEKSA
OMIŠ - SPLIT - ZAGREB
PRERADOVIĆEVA 34 TEL. 64-94

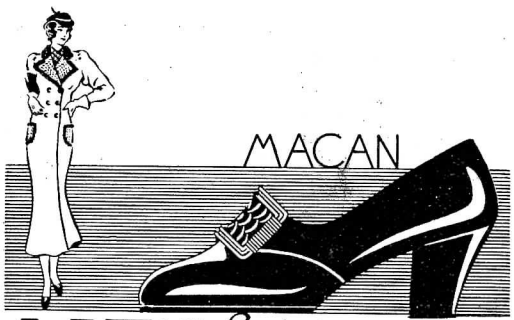

145 DIN. Svaka je mušterija zadovoljna sa ovim cipelama
FRKOVIĆ I DRUG MESNIČKA 5 I LICA 24

ZA JESEN I ZIMU...

Ženski mantlj	počam od Din	180.—	Dječja odijela	» » »	70.—
Muška odijela	» » »	160.—	Dječji mornarski kaputi	» » »	170.—
Muški zimski kaputi	» » »	170.—	Dječji hubertusi	» » »	176.—
Kožnati kaput (napa)	»	650.—	Muške kape	» » »	10.—
Muški puloveri	počam od Din	29.—	Naramenice	» » »	10.—
Duge hlače	» » »	35.—	Šalovi	» » »	10.—
Pump hlače	» » »	60.—			

Zahtjevajte jedino garantirano **nepromočive TIVAR HUBERTUSE**

ZLATKO STEINER prije

TIVAR ODIJELA

samo JELAČIĆEV TRG 6 telef. 66-45

Krznarija DRAGO KORDIĆ

Zagreb, Ilica 36 - dvorište (Pazi samo u dvorištu).

Izradjujem po pariškim žurnalima sve vrsti krznenih ogrtača i garnitura. — Primam na fazoniranje uščinenje i bojadisanje svakovrsna plemenita krzna. — Preuzimam preko ljeta u stručnu pohranu svu krznenu robu kao i sve popravke.

Cijene umjerene. Izradba prvoklasna.

Za njegu kože lica i ostalih dijelova tijela na moru, u planinama, na snijegu i pri športu rabite.

NEGRESCO

jedinstvenu vitaminsku kremu

***Elegancija** svakom godi!*
U ženskim torbicama ***Uzor** vodi!*

Sva kožnata roba: torbice, kovčezi, pojasi itd., najjeftinije kod

Uzora, Jurišićeva 8.

Preporuča se cij. članovima društva Zagrebčana

KROJAČKI SALON

ZA DAME

i

GOSPODU

JOSIP JELINČIĆ

ZAGREB - OPATOVINA 25

RADIONA POPLUNA

G. Jungwirth, Ilica 96

Izradjuje sve vrste popluna iz vate vune i pahuljica uz najniže cijene. Primaju se popravci.

LUSTERE

i sve vrste rasvjetnih tjelesa dobavlja domaća tvornica

IVAN PASPA I SINOVI

ZAGREB

Bogovićeva ulica br. 9

UJEDINJENO OSIGURAVAJUĆE D. D.

ZAGREB

Trg Kralja Petra 11

Tel.: 25-83, 25-85 i 32-68

Preuzima:

sve vrsti osiguranja života, te osiguranja požara, šomaž, tuča, provalna kradja, nezgoda, transport, zak. dužnost jamstva, autokaske, lom stroja i lom stakla.

Podružnice:

ZAGREB, BEOGRAD, LJUBLJANA, NOVI SAD, OSIJEK, SARAJEVO, SPLIT, DUBROVNIK, PETROVGRAD
Zastupstva i povjereništva u svim većim mjestima.

Brige zbog odjeće

?

Dugoročna otplata

NARODNI MAGAZIN

KURELČEVA 4.

!

ŽELJEZNARIJA

FRANJO SOLLAR

Ilica 16 **ZAGREB** Tel. 32-91

Poslovnica telef.: 78-91

Sagovi, popluni, zastori, tkanine

„POSOBLJE"

Gundulićeva 9 - Varšavska 11 - Tel. **68-27**

„NORIS" K. D.

VELETRGOVINA I VELESKLADIŠTE ELEKTROTEHNIČKOG PRIBORA

ZAGREB, ULICA KRALJICE MARIJE 21 TELEFON Br. 56-10, 56-11, 96-10
BEOGRAD, CARA LAZARA ULICA 10 TELEFON Br. 24-691, 21-138

SAMOPRODAJA FABRIKATA „ELEKTROPROIZVOD" K. D., ZAGREB.

„ZMAJ"

ŽELJEZNI KREVETI, ULOŠCI, MADRACI, OTOMANI

ZAGREB

Ulica Baruna Jelačića 2 Telefon 30 07

G. OMČIKUS

trgovina špeceraja i delikatesa

Nikolićeva 11. **ZAGREB** Tel. 22 70.

Kupujte kod naših oglašivača!

BOJE lakovi, firnis, četke,

i ostalu robu najpovoljnije dobijete kod

ROSKAM

Zagreb

Pejačevićev trg 17

Telefon **65-63**

SPECIJALNA TRGOVINA ŠEŠIRA

IGNAC HAHN

ZAGREB

ILICA 56.

Najveći izbor muških šešira domaćeg proizvoda i poznatih svjetskih tvornica: BORSALINO, HÜCKEL, PLESS.

Član društva Zagrepčana.

Ono, što kanite kupiti dobit ćete kod:

Kastner i Öhler

Zagreb

u većem izboru i jeftinije

POKUĆTVO

S. D. OPAČIĆ I SINOVI

ZAGREB — ILICA 128

KROJAČKI MODNI SALON

LADISLAV POSAVEC

ZAGREB

Ilica 13 dvorište mezzanin - telef. 77-04

Preporuča se za otmjeno i ukusno odjevanje

LOVAČKA

i ina šport odijela iz originalnih tirolskih tkanina

„DADO"

trgovina i proizvod šport. odijela

EKAZMO GAŠPARAC, Zagreb, Varšavska 8.

(Samostanska).

Unione

ČOKOLADA
KAKAO
BONBONI

UTEMELJENO 1900.
JULIO DEUTSCH

ZAGREB
MIRAMARSKA CESTA 20
TELEFONI: 5163 i 8616
Najpovoljnije nabavno vrelo za sav građevni materijal.

PROIZVOD
SUHOMESNATE ROBE **M. MOKROVIĆ**

Centrala: Primorska ul. 10 **ZAGREB** Telefon broj 50-94
Podružnice: Jelačićev trg 4, tel. 57-11 — Tržnica (Boks I-II) - Ilica 61 - Ilica 73

MOSTER D. D. TVORNICA BOJA I LAKA
preporuča svoje razne proizvode.

HRVATSKA INDUSTRIJA KATRANA D. D.
RADNIČKA CESTA 29. ZAGREB TELEFON BROJ 5364
Izvadja asfaltiranje cesta, trotoara, dvorišta, kućnih ulaza i t. d. uz najjeftinije cijene.

»GLOBUS«
proizvod brijačkih
i svih vrsti sapuna
ZAGREB
Matičina ulica 3
Petrinjska ulica 30

PISAĆI STROJEVI

BOSCH

Najsavršeniji uredjaji za automobile

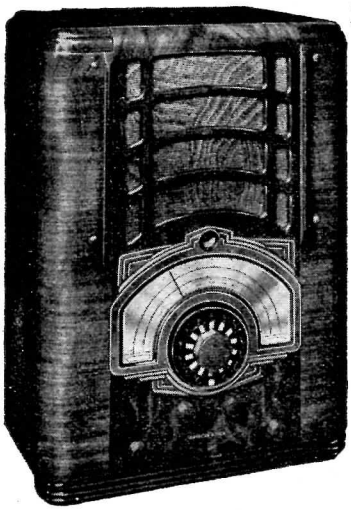

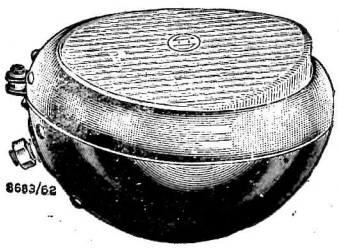

Radio aparati najmodernije konstrukcije.

Reflektori protiv magle, grijalice i brisalice za šofersko staklo.

JUGOSLAVENSKO INDUSTRIJSKO I TRGOVAČKO D. D.

Gundulićeva ulica 17 **ZAGREB** Telef. int. 26-67, 20-17

Sav potrebiti

GRADJEVNI MATERIJAL

dobijete kod ANTUN i M. URBIĆ

Telefon 57-24 **ZAGREB** Maksimirska c. 114

IGRAČKE

na izvoru:

König

ILICA 20 ZAGREB

TORBICE vlastiti proizvod ručni rad

Kao i svu ostalu kožnatu robu najjeftinije i najbolje kupujete kod

STJEPAN MIHEK

ZAGREB

ILICA 116. ILICA 116.

VELEPRODAJA ŽESTOKIH PIĆA

OSKAR WEILER

Ljubljanska 11 **ZAGREB** Telef. 29-45.

Jeste li se začlanili u

Društvo Zagrepčana?

Ako niste, tražite upute

Ilica 28 II kat. Telefon 47-80

NAJUGODNIJE I NAJBOLJE SE
OSJEĆATE U SLASTIČARNI
V. ŽERJAV
Preradovićeva ulica 1 — Tel. 73-25
Po narudžbi dostava u kuću.

KUPUJTE SAMO KOD NAŠIH OGLAŠIVAČA

UREDNIŠTVO – ZAGREB

»CROATIA«

osiguravajuća zadruga u Zagrebu

utemeljena god. 1884. po općini slob. i kr. glavnog grada Zagreba

je najstariji hrvatski osiguravajući zavod te prema tomu dio naše domaće narodne privrede.

»CROATIA« je do sada isplatila na raznim odštetninama i osiguranim glavnicama

oko 240 milijuna dinara

i time spasila i nadoknadila toliku vrijednost našeg narodnog imetka od propasti.

Osiguranjem kod »Croatiae« zaštićujemo se, jačamo sebe i svoje narodno gospodarstvo, a gospodarska jakost najsigurniji je uvjet za napredak hrvatskoga naroda.

KNJIŽARA I PAPIRNICA

STJ. KUGLI

Zagreb, Ilica 30

Osnovana 1795.

Preporučuje se za svaku Vašu potrebu u knjigama svih struka i u svakom jeziku — koje u najvećem broju drži na skladištu — kao i za sav papirnički, tehnički, crtački, slikarski i uredski pribor.

ZA ZIMU

Mušku, žensku i dječju konfekciju po najnovijem kroju u najnovijim desenima nabavit ćete najpovoljnije kod

Trgovačke kuće

R. MARČELJA

Petrinjska 67

LES TISSUS A·G·B

1.–31. XII.

VELIKA PRODAJA OSTATAKA

Gradska štedionica općine grada Zagreba

PODJELJUJE ZAJMOVE

na podlozi:

VRIJEDNOSNIH PAPIRA, UKNJIŽBE NA NEKRETNINE U ZAGREBU I NA MJENICE SA JAMCIMA

PRIMA vrednine u pohranu — iznajmljuje čelične pretince.

BURZOVNE NALOGE inkasa kao i sve novčane poslove obavlja brzo, savjesno i kulantno.

PRIMA ULOŠKE I KNJIŽICE I TEKUĆE RAČUNE ZA KOJE JAMČI OPĆINA GRADA ZAGREBA